

Racionální trávení volného času středoškoláků

Markéta Čejnová

Bakalářská práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Markéta ČEJNOVÁ

Osobní číslo: H09680

Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Racionální trávení volného času středoškoláků

Zásady pro vypracování:

Analýza literárních pramenů

Zpracování teoretických východisek

Příprava výzkumu, výběr a charakteristika výzkumného souboru

Provedení výzkumu

Zpracování a vyhodnocení výsledků výzkumu

Přijetí odpovídajících závěrů

Doporučení pro praxi

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

PŘADKA, Milan. Kapitoly z dějin pedagogiky volného času. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1999. 93 s. ISBN 80-210-2033-4.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času : teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času. 3., aktualiz. vyd. Praha : Portál, 2002. 231 s. ISBN 8071787116.

VÁŽANSKÝ, Mojmír. Základy pedagogiky volného času. Brno : Paido, 1995. 176 s. ISBN 80-901737-9-9.

KRAUS, Blahoslav. Středoškolská mládež a její svět na přelomu století. Brno : Paido, 2006. 156 s. ISBN 80-7315-125-1.

SOUČEK, Jan. Sociální psychologie mládeže : vybrané kapitoly. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1967. 144 s.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Anna Masariková, CSc.**

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **25. ledna 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **6. května 2011**

Ve Zlíně dne 25. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

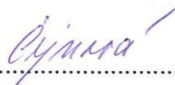
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 6.5. 2014

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se věnuje problematice trávení volného času středoškoláků. V teoretické části je definováno období mládeže, charakterizován volný čas a jeho historie, vymezeny sociálně patologické jevy a také instituce, které se věnují volnočasovým aktivitám. Praktická část prezentuje přípravu a realizaci výzkumného šetření, které bylo provedeno mezi 100 žáky z gymnázia a středního odborného učiliště.

Klíčová slova: mládež, volný čas, volnočasové aktivity, sociálně patologické jevy a instituce pro trávení volného času

ABSTRACT

The bachelor thesis is focused on the problems of spending leisure time of high school students. In the theoretical part is described the youth, characterized leisure time and its history, the definition of socially-pathological phenomena and also institutions that are engaged in leisure activities. The practical part presents the preparation and implementation of the research which was conducted among 100 students from high school and vocational school.

Keywords: youth, leisure time, leisure activities, socially-pathology phenomena and institutions for leisure time.

Poděkování:

Děkuji vedoucí své bakalářské práce, paní doc. PhDr. Anně Masarikové, CSc., za rady, připomínky a odborné vedení, které mi bylo velmi nápomocné při zpracování této práce.

Také bych chtěla poděkovat pedagogům Gymnázia Jakuba Škody v Přerově a SOU Na Jízdárně v Ostravě za ochotu při realizaci výzkumného šetření.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 MLÁDEŽ	13
1.1 VYMEZENÍ OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ	13
1.1.1 Pubescence	13
1.1.2 Adolescence.....	14
1.2 VÝVOJOVÉ ZMĚNY V ADOLESCENCI.....	14
1.3 CHARAKTERISTIKY MLÁDEŽE	15
1.3.1 Současná mládež	16
1.4 HODNOTOVÝ SYSTÉM MLÁDEŽE	17
1.5 MLÁDEŽ A VOLNÝ ČAS	19
2 VOLNÝ ČAS	20
2.1 PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU.....	21
2.2 HISTORIE VOLNÉHO ČASU	21
2.2.1 Výchova v Baroku za Jezuitů a J.A.Komenského.....	22
2.2.2 Volný čas v 19.století	22
2.2.3 Skauting.....	23
2.2.4 Tramping	23
2.2.5 Hippies	23
2.2.6 Další organizace	23
2.3 PSYCHOHYGIENA A VOLNÝ ČAS.....	24
3 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY	26
3.1 KRIMINALITA A DELIKVENCE.....	27
3.2 PATOLOGICKÉ ZÁVISLOSTI.....	27
3.3 ZÁŠKOLÁCTVÍ	27
4 INSTITUCE PRO TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU MLÁDEŽE	28
4.1 ŠKOLNÍ DRUŽINY A KLUBY	28
4.2 STŘEDISKA PRO VOLNÝ ČAS DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	28
4.3 DOMOVY MLÁDEŽE	30
4.4 STŘEDISKA VÝCHOVNÉ PÉČE	30
4.5 ÚSTAVNÍ A OCHRANNÁ VÝCHOVA	30
4.6 SDRUŽENÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE	31
4.7 DALŠÍ ORGANIZACE.....	31
4.8 NÍZKOPRAHOVÁ ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI A MLÁDEŽ	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
5 PROJEKT VÝZKUMU	34

5.1	CÍL VÝZKUMU	34
5.2	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	34
5.3	HYPOTÉZY.....	36
5.4	CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU.....	36
5.5	ČASOVÝ HARMONOGRAM VÝZKUMU	37
5.6	DRUH VÝZKUMU	38
5.7	VÝZKUMNÁ TECHNIKA	38
5.8	ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	39
6	INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	40
7	OVĚŘENÍ HYPOTÉZ.....	52
8	SHRNUTÍ VÝZKUMU	54
	ZÁVĚR	56
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	57
	SEZNAM GRAFŮ	59
	SEZNAM TABULEK.....	60
	SEZNAM PŘÍLOH.....	61

ÚVOD

Arogantní, nevychovaná a bez morálky. Takové asociace často vyvolává dnešní mládež. Žijeme v době, která umožňuje lidem svobodně se rozhodovat kde, s kým a jak budou trávit svůj čas. Máme spoustu možností, stačí jen zvolit. Jak se má ale rozhodovat mladý člověk, který sám neví, co od života čekat? Více než kdy jindy, je nutné věnovat pozornost správnému a cílevědomému výchovnému působení na dospívajícího jedince. Takový vliv by měl pochopitelně zasahovat i do výchovy ve volném čase. Osobnost člověka se formuje v mládí, a pokud jej zanecháme bezprizornímu vývoji, nemůžeme se pak divit, že je mládež taková, jaká je.

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodla věnovat právě současné mládeži (konkrétně pak té středoškolské) a tomu, jak tráví svůj volný čas. V teoretické části vyzdvihnu čtyři stěžejní body – mládež, volný čas, sociálně patologické jevy a instituce pro volný čas. Dospívající prožívá období plné zvratů a snaží si utvářet názor na svět. Můžeme mu ukázat směr, kterým by se mohl vydat, můžeme mu dát alespoň nějakou jistotu ve světě plném nejistot. Zásadní roli zde samozřejmě hraje rodičovská výchova. Většinou není v moci rodiče, aby se o své dítě staral po celý den a ani by to nebylo žádoucí. Kromě školní docházky vzniká prostor, který můžeme nazvat *volným časem* a který může mladý člověk víceméně využít podle své vůle. Do procesu rozhodování, jak s ním naložit, by měl citlivě zasáhnout prostředník (například právě rodič, ale i pedagog, přítel apod.) a nabídnout a zajistit mu vhodnou instituci či jinou alternativu ke smysluplnému trávení volnému času. Podle mého názoru je takový postup vhodnou variantou, jak pozitivně ovlivnit vývoj člověka a předejít zahálce, iracionální náplni dne a vzniku nejrůznějších podob sociálně patologického jednání. Otázkou však zůstává, jestli je dostatečná nabídka vhodných aktivit a především, je – li vyvíjena všeobecná snaha.

Praktická část bude věnovaná konkrétnímu výzkumu. Zapojím do něj středoškolskou mládež, která stojí ve středu mého zájmu. Budou mě zajímat otázky související s náplní jejich volného času, ale také třeba s tím, jak mají ve svém věku postavený žebříček hodnot. Musíme brát taktéž v úvahu, že volný čas podléhá vlivům prostředí – vrstevníkům, finanční situaci apod. Není zcela jednoznačné, které volnočasové aktivity můžeme považovat za správné a které za nesprávné. Využila bych proto raději slova *racionální*, neboli smysluplné.

To považuji za takový obsah volného času, který má pro mladého člověka (ale i pro společnost) nějaký přínos a je obohacující. Za zcela iracionální můžeme označit sociálně patologické jednání. Mezi takové jevy patří například kouření cigaret, pití alkoholu, užívání drog apod. Jakou reálnou zkušenost s nimi mají dnešní středoškoláci, kteří jsou vlastně ještě pod zákonem, a podobné chování by jim mělo být cizí?

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MLÁDEŽ

Vymezení pojmu mládež můžeme najít v mnoha publikacích a každý autor přináší vlastní stanovisko. Pro srovnání jich zde několik uvádím.

„Životní etapa mezi dětstvím a dospělostí se nazývá mládím nebo obdobím mládeže“ (Kraus 2006, s. 9).

V pedagogickém slovníku (Průcha 1998, s. 133) je přesněji mládež definována takto:

„ Mládež je sociální skupina tvořená lidmi ve věku přibližně od 15 do 25 let, které již ve společnosti neplní role dětí, avšak společnost jim ještě nepřiznává role dospělých. Má charakteristický způsob chování a myšlení, jiný systém norem, vzorů a hodnot. Každá generace mládeže reprodukuje některé kulturní hodnoty dané společnosti, jiné odmítá a vytváří hodnoty nové. “

Buriánek (1996, s. 106) dodává, že období mládí je završeno fyzickým, ale především psychosociálním vývojem včetně profesní přípravy.

1.1 Vymezení období dospívání

Mládež je skupina lidí, která má své osobité charakteristiky a životní etapy. Souhrnně je toto období ve většině odborných publikací nazýváno dospíváním. Je možné ho ještě dále diferencovat na pubescenci a adolescenci. Definování dle vývojové psychologie přináší Langmeier (2006, s. 71).

1.1.1 Pubescence

Období pubescence ohraničujeme věkem od 11 do 15 let.

a) Fáze prepuberty

Charakteristické jsou především první známky pohlavního dospívání, tj. objevení sekundárních pohlavních znaků, ale také urychlený růst. U dívek trvá fáze prepuberty zhruba od 11 do 13 let a u chlapců asi o 1-2 později.

b) Vlastní fáze puberty

Nastupuje po dokončení období prepuberty a trvá do dosažení reprodukční schopnosti, tedy zhruba ve věku 13 – 15 let.

1.1.2 Adolescence

Věkové rozmezí adolescence nekoresponduje zcela s pojmem mládež, a to především ve vymezení horní věkové hranice. Pro adolescenci totiž uvádějí odborníci většinou interval 15 – 20 let. Počátek bývá přisuzován velkým fyzickým změnám – reprodukční zralosti a povětšinou i dokončením růstu. Uzavření období adolescence je pak víc spojováno se zralostí psychologickou, popř. sociologickou. Člověk se stává samostatným a přebírá roli dospělého. Pro přesnější diferenciaci lze adolescenci dále rozdělit do tří fází, kdy každá tato etapa má své charakteristiky. Jedná se o časnou, střední a pozdní adolescenci.

1.2 Vývojové změny v adolescenci

Vzhledem k tomu, že tato práce se zaměřuje na středoškolskou mládež, čemuž odpovídá věkové vymezení adolescence (15 – 20 let), je nezbytné zmínit se o vývojových změnách tohoto životního období.

- Pubertální změny se týkají především změn hormonálních, fyzických a biologických. Důležité je ale i vnímání těchto procesů samotnými dívkami či chlapci. Sebehodnocení je ovlivněno emoční nestabilitou a extrémní citlivostí.
- Kognitivní změny se projevují ve zvýšené schopnosti uvažovat o variantách řešení a později bývají méně absolutní a více relativní. Mění se také charakteristiky paměti.
- Emocionalita je výrazným aspektem adolescence. Přibývá druhů citů. Adolescence je období krizí, pocitových zvrátů a rozladěnosti. Pozdní adolescence je pak charakteristická odezníváním náladovosti. V interpersonálních vztazích je pak důležitý rozvoj komunikačních dovedností (respektování názoru druhých, naslouchání apod.).
- Oblast vztahů podléhá novým hodnotícím soudům jak k sobě samému, tak k ostatním. V případě rodiny se adolescent nejčastěji snaží o zrovnoprávnění pozice a ve vztahu k vrstevníkům o vlastní zhodnocení. Mladí lidé se sdružují v partách, navazují první partnerské a přátelské vztahy. Nezávaznému povídání a členství ve skupině je přikládána maximální váha.
- Utváření identity. E.Erikson viděl ujasnění vztahu k sobě a hledání vlastní identity jako základní vývojový úkol adolescence. Vyvíjí se morální a hodnotový systém,

budují se osobní cíle a perspektivy a lidé se učí přebírat kontrolu nad každodenními i životními situacemi a problémy.

(Macek 2003, s. 43- 76)

1.3 Charakteristiky mládeže

V této kapitole bych chtěla mimo jiné ukázat, kolik autorů se snaží charakterizovat skupinu mládeže. Existují samozřejmě jisté vývojové procesy, které jsou typické pro dospívání, ale nesmíme udělat tu chybu, že zobecníme veškeré osobnostní znaky. Každý člověk je individualita a jedná podle vlastních zkušeností a postojů. To je třeba mít na paměti v přístupu k mladým lidem. Nicméně uvedme si některé jevy, které můžeme považovat za nejběžnější.

Podle Langmeiera (In Kraus, 2006, s. 10) je trendem posledních let změna dříve vymezeného věkového rozmezí pro období mládí, tedy 15 – 25 let. Rozšiřuje se oběma směry. Zkracuje se období, které nazýváme dětstvím a prodlužuje je dospívání a tím pádem je od-
dalována dospělost. Dochází ke zrychlení biologických (zrychlení růstu), fyziologických (dřívější vyspělost) i psychických procesů vývoje, ale na druhé straně také k sociální retardaci. Tento posun se týká především zakládán rodin.

„Typickým znakem je odklad sociálních rolí, vzhledem k široké paletě rolí v dnešní době, a experimentování s nimi namísto jejich zodpovědného přijímání“ (Kraus in Kraus 2006, s. 11).

Přestože je mládež výrazně diferencovaná, tvoří subkultury a rozvíjí se individualismus, některé charakteristiky a základní osobnostní rysy zůstávají. Podle Krause (2006, s. 9) se jedná se především o:

- zvýšenou míru kritičnosti
- touhu po samostatnosti, svobodě myšlení a jednání
- nevyrovnané sebevědomí
- rozporuplné sebehodnocení
- obtížné ustoupení a uznání kompromisu
- tendenci negovat jednání jiných lidí

- příliš radikální řešení situací
- problémové přijímání kritiky
- touhu po dobrodružství
- emoční nestabilitu a impulsivnost v jednání.

V tomto období tedy dochází ke krystalizování životních názorů, přetváření žebříčku hodnot a k hledání životních plánů a perspektiv. Představuje proces, při kterém se závislý jedinec mění na člověka nezávislého a zodpovědného za své činy a můžeme ho nazvat sociálním zráním.

Toto složité období mládeže můžeme rozdělit do tří etap (Kraus, 2006, s. 12):

- a) chlapci a dívky opouštějí své dětské kolektivy, nastupují na střední školu a začíná jejich profesní příprava,
- b) v druhé fázi dochází k velké diferenciaci jednotlivců. Postupně přijímají role dospělých, studují na vysokých školách a někteří se zapojují do pracovního procesu.
- c) V poslední fázi již většina pracuje, navazuje hlubší a vážnější vztahy, zakládají rodiny. Tato fáze je vyvrcholením sociálního zrání. Pro současnou generaci je typický posun této etapy. U mužů kolem 29 let a u žen 26 let.

Mládež můžeme považovat za zvláštní sociální skupinu, která:

- je vždy specifická podle konkrétního typu společnosti,
- je proměnlivá v čase i v prostoru,
- nepředstavuje celistvý celek, ale je vnitřně diferencovaná (Fázik in Kraus, 2006, s. 9).

1.3.1 Současná mládež

„Mládež nemá jiné názory, jiné pohledy na život a na svět než je ten, který ji obklopuje“

(Beck in Kraus, 2006, s. 13)

Mladý člověk má v současném světě bezpochyby více svobody, může cestovat, využívat nejmodernějších technologií, může si zvolit vzdělání, zaměstnání, partnera i trávení svého volného času. Zároveň však na něj číhá mnoho nástrah, rizik a společenských bariér.

Ku příkladu omezená kapacita studentů vysokých škol či hrozba nezaměstnanosti. Ideálem se nyní stává praktický člověk, který si dokáže poradit v každé situaci, prosadit se a jde za konkrétním výsledkem. Chybí pak dlouhodobější cíle, orientace na budoucnost, hlubší city a hodnotné trávení volného času. Konkrétními důsledky této svobody a individualismu ve společnosti jsou projevy arogance, kariérismus, nulový respekt k autoritám, vulgární a hlučné vyjadřování mládeže. Dochází také k zajímavým změnám v postoji starší generace k mládeži. Jejich přílišnou volnost se nesnaží dostat pod kontrolu, ale naopak je pochopit. Např. Otcové přizpůsobují šatník mladší módě, aby se přiblížili svým synům. V práci s mládeží je třeba zaměřovat se na tyto body: spoluúčast na celospolečenském rozhodování, politická informovanost, dobrovolnictví, zaměstnanost, deviantní a kriminální chování a zejména pak snaha porozumět myšlení dnešních mladých lidí. Dalším charakteristickým rysem dnešní mladé generace je tendence delší dobu studovat a zůstat u rodičů. Domov má podpůrnou funkci a dává studentům více času na rozhodování o budoucnosti a vyjasnění si životních cílů, aniž by je pocitově připravoval o svobodu. V prostředí současné mládeže můžeme pozorovat jistou desolidarizaci mezi sociálními vrstvami, zejména pak co se týká ekonomických rozdílů. Taková atmosféra mezi mladými může vést až ke vzniku sociálně patologických jevů (šikana, kriminalita, alkoholismus, kouření atd.) (Kraus, 2006, s. 13-19).

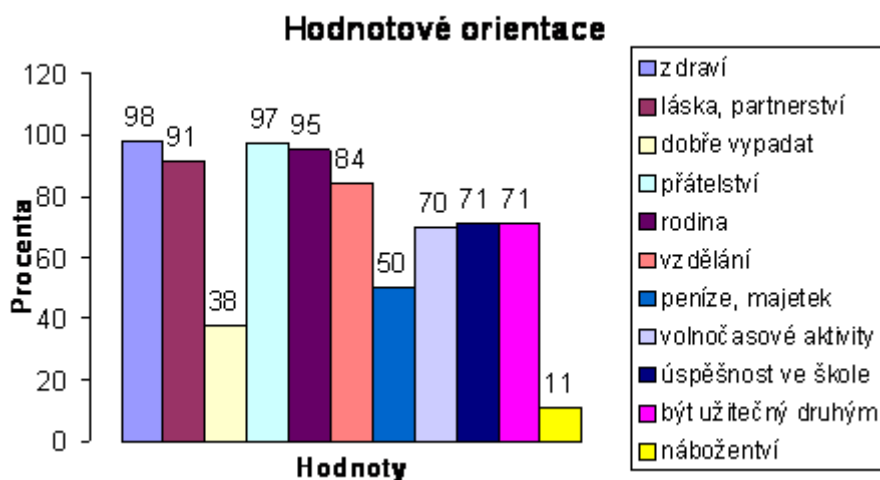
1.4 Hodnotový systém mládeže

Jak mladí lidé žijí a jak tráví svůj volný čas, závisí do jisté míry na tom, jak mají sestavený žebříček hodnot. Lidé, kteří touží po vzdělání a úspěchu budou pravděpodobně trávit určitou část svého volného času právě vzděláváním nebo jinou činností, která bude kultivovat jeho osobnost. Člověk, který preferuje životní pohodu, se nebude hrát za každou cenu za úspěchem, ale bude svůj volný čas věnovat například odpočinku. Z těchto mých domněnek vyplývá jistá spojitost hodnoty a náplně volného času. Právě provedeným výzkumům, zabývajícím se hodnotovými systémy mládeže, bych chtěla věnovat tuto kapitolu.

Pedagogický slovník definuje **hodnotu** jako subjektivní ocenění nebo míru důležitosti, kterou jedinec přisuzuje určitým jevům, symbolům, jiným lidem apod. Jsou hodnoty, které sdílí celé skupiny nebo celá společnost. Určité hodnoty (např. morální) mají absolutní platnost, jiné jsou proměnlivé a mají krátkodobé trvání. Hodnotový systém je hierarchicky uspořádaný systém, který odráží reálné pořadí hodnot (Průcha 2009, s. 81).

Podle výzkumů hodnotové orientace mládeže z roku 1998 (Macek 1998, s. 10 - 19) je pro české adolescenty důležité udržovat pozitivní vztahy s lidmi a být společensky užitečný, udržovat partnerský život, ale i cítit uznání. Nižší důležitost je přisuzována cestování a trávení volného času s přáteli. Důraz kladou na hodnoty jako je zdraví, rodina, profese. Dobré vzdělání znamená především životní jistotu.

V roce 2005 pak proběhlo na vybraných středních školách olomouckého a zlínského regionu dotazníkové šetření, které mělo za cíl zmapovat hodnotové orientace adolescentů. Respondentům bylo v dotazníku předloženo 14 hodnot, které měli oklasifikovat známkami užívanými ve škole (tedy škála 1-5). Na prvních třech místech se umístily hodnoty zdraví, rodina a láska. Navštěvovaná škola v uváděných odpovědích také hrála roli. Hodnoty „dobře vypadat“ a „peníze a majetek“ byly nejvíce preferovány žáky SOU, naproti tomu nejméně studenty gymnázií. Naproti tomu hodnota „náboženství“, která byla s velkým odstupem na posledním místě, hraje největší roli v mentálním světě gymnazistů na rozdíl od ostatních respondentů (Preissová, Krejčí 2006, online).

Přestože tyto dva výzkumy dělí 7 let, základní tři hodnoty – zdraví, přátelství a rodina zůstávají. Zajímavé tedy je, že ačkoli má současná mládež spoustu příležitostí dosahovat nej-různějších cílů, realizovat se, vydělávat, nestaví právě toto do popředí svého hodnotového žebříčku.

1.5 Mládež a volný čas

„Volný čas mládeže a jeho naplňování vhodnými aktivitami hraje významnou roli při utváření osobnosti mladého člověka a při jeho pozitivní socializaci.“ (Kraus 2006, s. 49)

Zajímavou úvahu podloženou několika výzkumy přináší Kraus (2006, s. 49 - 58). Věnuje se postoji současné mládeže k obsahu volného času:

K jakým změnám v oblasti volného času mládeže došlo v posledních desetiletích? Dominantním médiem je televize, která se stala těžištěm volného času dospívající generace. Významné místo zaujímají také aktivity spojené s informačními technologiemi. Značný pokles zaznamenávají veškeré čtenářské aktivity a snižuje se i návštěvnost sportovních utkání. Naopak vzrůstá navštěvování restauračních zařízení, povídání s přáteli a také pouhé nicnedělání.

Pokud je nabídka vhodných volno časových aktivit pestrá, má mladý člověk šanci, že bude v něčem úspěšný, bude se o něco smysluplného zajímat a tím pádem se sníží pravděpodobnost, že bude inklinovat k sociálně patologickému jednání. Je však třeba podotknout, že ne vždy záleží jen na vůli dospívajícího, jak bude trávit svůj volný čas. Mnohé výzkumy totiž ukazují, že existuje nemálo bariér jako například nedostatek času obecně, nedostupnost v okolí, špatné podmínky k provozování vybrané aktivity, finanční nedostupnost, zákaz rodičů, mnoho školních povinností atd. Zajímavým fenoménem je, že dnešní mládež nedokáže využívat čas, ačkoli ho má. Neumějí se orientovat v nabídce, chybějí jim potřebné informace, což vyvolává prostor pro nudu a asociální činnost. Životní způsoby současné mládeže se projevují právě i v tom, jak člověk hodnotí význam volného času. Může ho podceňovat, přeceňovat nebo ideálně chápat zcela reálně.

2 VOLNÝ ČAS

„*Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život.*“ (Hofbauer 2004, s. 13)

Definice volného času je ale mnoho. Také ho můžeme popisovat jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností. Je to i činnost, které se člověk účastní na základě svobodného rozhodnutí a přináší člověku příjemné zážitky a uspokojení.

Volný čas běžně zahrnuje odpočinek, zábavu, rekreaci, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná činnost a čas, který je s těmito aktivitami spojený. Co se týká mládeže, mezi volnočasové aktivity nepatří sebeobsluha, péče o osobní věci, povinnosti spojené s provozem domácnosti, starost o rodinu, další uložené vzdělávání apod. Nezahrnují ani zabezpečování biologické existence jedince (jídlo, spánek apod.). Některé aktivity jsou však diskutabilní, protože třeba z přípravy jídla či úpravy domácnosti si člověk může udělat koníček, a tím pádem se to stává součástí náplně jeho volného času.

Jako hlavní funkce volného času jsou uváděny tyto: **odpočinek** (regenerace, relaxace), **zábava**, **rozvoj osobnosti** a u současné mládeže se objevuje i funkce **sociální**.

(Pávková 2002, s. 12)

Existuje i jiné vymezení funkcí volného času. Komplexnější podává Horst W. Opschowski (In Hofbauer 2004, s. 14 – 15):

- rekreace (zotavení a uvolnění)
- kompenzace (odstraňování frustrací)
- výchova a další vzdělávání (i sociální učení)
- kontemplace (hledání smyslu života)
- komunikace (sociální kontakty)
- participace (účast na vývoji společnosti)
- integrace (vrůstání do společnosti)
- enkulturace (kulturní rozvoj)

2.1 Pedagogika volného času

Specifikem volného času mládeže je to, že je z výchovných důvodů žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Mladí lidé se nedokážou dobře orientovat ve všech oblastech zájmových činností a potřebují citlivé vedení (Pávková 2002, s. 12).

Výchova ve volném čase zahrnuje takové působení, které neslouží k realizaci biologických potřeb, ani školních a pracovních činností. Zásadní je dobrovolnost, díky které se děti a mládež stávají aktivními činiteli výchovného procesu. Východiskem jednotlivých aktivit je osvojování si nové znalosti, dovednosti a kompetence v oblasti volného času (rozvíjet individuální zájmy apod.). Výchovu k volnému času můžeme považovat za klíč k rozvoji člověka. Posláním pedagogiky volného času je umožňovat dětem a mladým lidem, aby se za pomoci dospělých (rodičů i vychovatelů) a poté také samostatně naučili volit vhodné aktivity, a to tak, aby rozvíjeli svou osobnost (Hofbauer 2004, s. 18).

Jsou zde zmiňovány aktivity, kde můžeme uplatňovat výchovu ve volném čase. Můžeme zde zmínit některé základní kategorie (Pávková 2002, s. 83-102):

- **Odpočinkové činnosti** jsou velmi klidné, psychicky i pohybově nenáročné. Můžeme sem zařadit např. klid na lůžku, relaxační cvičení, společenské stolní hry, četba, poslech hudby apod.
- **Rekreační činnosti** popisujeme nejčastěji jako pohybové aktivity, nejlépe na čerstvém vzduchu. Např. pohybové i závodivé hry, dramatické hry, rekreační sport apod.
- **Zájmové aktivity**, které jsou zaměřené na uspokojování potřeb, zájmů a schopností. Zájmové činnosti dělíme na společenskovední, přírodovědné, pracovní-technické, esteticko-výchovné, tělovýchovné, sportovní a turistické.

2.2 Historie volného času

Není jednoduché přesně určit počátek pedagogiky volného času a udat jeden přesný bod. V mnoha pojetích pedagogiky je naráženo na výchovu ve volném čase. V historickém kontextu můžeme říci, že volného času přibývá, ač se nám to tak kolikrát nezdá. Žijeme v době, kdy je člověk není nucen k celodenní práci a může víceméně rozhodovat o svém životě. Velkým milníkem je vznik internátních škol v baroku a tímto bych také začala. Budu se držet časového sledu, jak ho popisuje Prádka (1999, s. 10 – 25).

2.2.1 Výchova v Baroku za Jezuitů a J.A.Komenského

V baroku byla výchovná praxe založena na principech křesťanství. Zásadní je pak požadavek poslušnosti a zbožnosti žáků. Byli neustále zaměstnáváni, protože zahálka nebyla trpěna. Vychovateli bývá přisuzována role otce. **Jezuitské školství** předpokládalo internátní ubytování studentů, což znamenalo potřebu postarat se o celodenní, celosemestrální, časový i výchovný režim. Bohatou částí dne byly pravidelné modlitby a účasti na bohoslužbách. Mezi specifika jezuitského školství patřil především smysl pro utváření družnosti ve skupině, společné oslavy s hostinou konané při příležitosti nejen církevních svátků, ale i na počest ukončení školního roku, svátcích nadřízených řádu apod. Dále se pořádala také přátelská posezení a vše bylo doplněné divadlem, hudbou nebo jiným představením. Právě divadlo patřilo v tehdejší době mezi významné aspekty nejen školství jezuitského, ale i obecně katolického. Sloužilo k didaktickým a náboženským cílům, naplňovalo volný čas studentů, přitahovalo rodiče i širokou veřejnost a celkově propagovalo jezuitskou kolej. Na Moravě byla nejznámější olomoucká jezuitská kolej. **J.A.Komenský** má mnoho pedagogických děl, kde věnuje pozornost také podmínkám výchovy, bojuje proti lenosti žáků a ke spolupráci vyzývá rodiče, pedagogy i duchovní. Sepisuje pravidla pro život a trávení volného času žáků v internátě a organizuje pro žáky hry.

2.2.2 Volný čas v 19.století

19. století je obdobím velmi dynamickým. Rozvíjí se průmysl, venkované se stěhují do měst a nastává problém s výchovou, vzděláváním a zajištěním volného času pro „novou“ mládež. Řešení hledaly významné osobnosti té doby – **J.J.Pestalozzi**, **G.Bosco**. Oba soucítili s chudou a osamělou mládeží, hledali jim práci a získávali prostředky od bohatých. Jejich výchovné systémy – seleziáni a skauting se později rozšířily i do Čech. V 2. polovině 19. století vznikají v Čechách nejrůznější volnočasová sdružení, především pěvecká, čtenářská, vzdělávací apod. Významným autorem mnoha pedagogických koncepcí je také **E.T. Seton**. Vyznává respekt k věkovým odlišnostem, hravý instinkt a přirozené sdružování do part. Jeho myšlenky přebírá skauting a další organizace. Je průkopníkem využití hry jako výchovného prostředku. Sestavuje ucelený systém mimoškolské výchovy v moderní době, který je rozvržen na celý rok pro děti různého věku.

2.2.3 Skauting

Skauting byl založený Angličanem Sirem Robertem Baden-Powelem Jako zkušený voják vypracoval příručku Skauting pro chlapce, vydává také časopis a pořádá letní tábory. Skauting se šíří do celého světa. V Čechách ho zavádí univerzitní profesor A.B.Svojsík. Mezi základní principy patří orientace v terénu, život v přírodě, stopování, umění pozorovat, ale také schopnost uvařit si v přírodě, zvyšovat svou tělesnou zdatnost a zvládat zásady první pomoci. Po 2. světové válce se skauting (u nás Junák) stává vedle Sokola druhou nejuznávanější organizací. Povědomí v Česku rozšířil i známý příznivec skautingu Jaroslav Foglar, který své zážitky popsal v knize „Hoši od bobří řeky“.

2.2.4 Tramping

Tramping vznikl spontánně jako seskupení mladých mužů žijících v lesech, kteří se nejčastěji schovávali před odvodem na vojnu. Později (po válce) se výlety mládeže z města do přírody stávaly organizovanějšími. Tramping byla příležitost opustit svázanost pracovních povinností ve městě. V přírodě se přespávalo nejdříve jen tak pod noční oblohou, později ve stanech, pak v chatách a v chatových osadách. Tramping je spjat s turistikou, sportem, zpěvem při kytarě i typickým slangem.

2.2.5 Hippies

V druhé polovině 60. let 20. století vzniká v USA početné hnutí, které odmítá společenské normy a utíká k základním lidským citům. Příznivci hnutí Hippie trávili čas tuláctvím, cestováním, sdružováním se v komunitách a pořádáním srazů mládeže. K dosahování jistých stavů osvícení často užívali drogy a byli napadáni vzhledem k pohnuté sexuální morálce. Vyjadřovali také kritiku mladých vůči dospělým. V mnoha ohledech byli tedy Hippies případem problémové skupiny mládeže.

2.2.6 Další organizace

Totalitní politické systémy s sebou přinesly mnoho jednotných organizací mládeže. V Rusku Komsomol a pionýrské organizace, v Itálii zavádí Benito Mussolini mimoškolní výchovu pod heslem „Věřit-poslouchat-bojovat, v Německu vznikla tzv. Stranická mládežnická organizace (Hitlerova mládež) a v Česku pak nechvalně známé Kuratorium pro výchovu a mládež. Po druhé světové válce začíná budování socialismu a s ním organizace

podporující režim, jednotnost, dobrovolnost a masovost. V Česku typickým byl Československý svaz mládeže. Vznikají zde i další zájmové organizace – tělovýchovné, branné, rybáři, myslivci, včelaři apod. V roce 1968 byl založen Svaz vysokoškolských studentů (jako jeden z nejvýraznějších uskupení mladých lidí té doby) a dalších 18 organizací (např. Svaz klubů mládeže, Juvena, Junák, Pionýr atd.). Během normalizace jich bylo mnoho zakázáno.

Historie nám poskytuje mnoho pohledů na trávení volného času. Někteří autoři přikládali péči o mladého člověka v době volna velkou důležitost a považovali ji za cíl výchovy, jiní se volnočasové aktivity snažili svázat s ideologickým přesvědčením. Dnes žijeme v demokracii a každý může dělat, co má rád, co ho baví. Tato svoboda však leckdy svádí k zahálce a neracionálnímu trávení svého volného času.

2.3 Psychohygienu a volný čas

Psychohygienu můžeme chápat jako psychologickou disciplínu, jejímž hlavním cílem je zdravá osobnost, přičemž zdraví není pouze nepřítomnost nemoci, ale stav plné psychické, fyzické i sociální pohody. (Řehulka in Spousta 1996, s. 11)

Integruje poznatky společenských, přírodních a technických věd, které mohou být použitelné v péči o člověka. Volný čas představuje pro psychohygienu důležitou kategorii, protože je to relativně svobodná volba člověka. Využití volného času by z psychologického hlediska měla mít takovou strukturu, aby vedlo ke zdravému rozvoji osobnosti člověka. Psychohygienu směřuje k formulaci **pravidel** a Spousta (1996, s. 15) mezi ně řadí:

- Nejvýhodnější je organizovat volný čas individuálně nebo individuálnost co nejvíce respektovat.
- Uvědomit si odpovědnost nejen za své pracovní výsledky, ale také za využívání svého volného času.
- Volný čas není zbytečně stráveným časem.
- Nejvýhodnější je organizovat volný čas individuálně.
- Ve volném čase je nutné odstranit každou křečovitost a nesmyslné úsilí.

- Soukromé plány, cíle a hodnoty v čase povinností korigovat rozumem, ve volném čase fantazií.
- Snažit se o široké zájmy a záliby a nevázat jejich realizaci absolutně na zaměstnání.
- Činnosti ve volném čase by měly být doprovázeny pozitivním emočním laděním.
- Ve volném čase se věnovat aktivitám, pro něž lze předpokládat schopnosti.
- Činnosti ve volném čase by měly vést k subjektivnímu prožitku úspěchu.
- Hledat náplň aktivity ve volném čase v imaginaci a ne v racionalitě, aniž by docházelo k odtržení od reality.
- Psychohygienická pravidla neplatí jen pro psychiku člověka, ale i pro jeho tělo.

Psychohygienu se kromě jiné tak zabývá aspekty, které brání využívání volného času nebo redukuje jeho hodnotu pro rozvoj osobnosti. Mezi nejzávažnější otázku patří vůbec samotná **existence volného času**. Mimořádné zatížení, množství povinností a špatná organizace práce může způsobit, že jedinec nemá vůbec volný čas. Přitom správné využívání volného času pozitivně působí na psychiku člověka a práce, kterou potom vykonává, je mnohem efektivnější. Extrémním případem je pak tzv. **workoholismus**, kdy je člověk naprosto neschopen odpočívat. Stále se zabývá prací a volný čas tak vytlačuje ze svého života. Dalším problémem může být **neznalost výše uvedených pravidel psychohygieny**. Konkrétně si jedince vybírá aktivity, které ve výsledku ale nemají tak rekreační a relaxační účinek, jak si myslí (např. přemíra aktivity) (Spousta 1996, s. 14).

Na druhé straně nastávají i situace, kde má člověk příliš mnoho volného času. Nepříjemný stav spojený s pocitem napětí, se zkresleným prožíváním času a s pocitem prázdna můžeme označit výrazem **nuda** (Boleloucký in Spousta 1996, s. 14).

Blízko k nudě má pak tzv. **existenciální frustrace**, kdy člověk pochybuje o smyslu života. Taková frustrace vzniká nejčastěji právě během volného času, který se stává příležitostí pro myšlenky o prázdnotě. Může se nebezpečně rozvinout až do silných depresivních neuróz. Zde vidíme, jak může špatně strávený volný čas ovlivňovat náš život (Kratochvíl in Spousta 1996, s. 15).

3 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

„Volný čas je pro jedince i společnost možností i šancí, které lze účelně využít, avšak také zneužít.“ (Hofbauer 1993, s. 17)

Volný čas je tedy neutrální a záleží pouze na konkrétním člověku nebo organizátorovi volného času, jak se k jeho trávení postaví. V případě nevhodného trávení volného času můžeme mluvit i o extrémních případech, které můžeme souhrnně nazvat pojmem sociálně patologické jevy, se kterým jsme se v předchozích kapitolách již mnohokrát setkali. Sociálně patologických jevů je v dnešní společnosti bohužel až příliš mnoho.

Patří mezi ně zejména tyto (Hupková In Vidlář 2010, s. 33 - 34):

- **Delikvence a kriminalita**
- **Patologické závislosti**
- **Sebevražednost**
- **Šikana a agresivita**
- **Prostituce**
- **Syndrom CAN (týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte)**
- **Xenofie a rasismus**
- **Extrémismus**
- **Bezdomovectví**
- **Sekty**
- **Různé formy deviací**
- **Záškoláctví**

Pro potřeby této práce není nutné zabývat se podrobněji všemi jevy z výše uvedeného výčtu. Zmíním proto jen ty, které přímo souvisí s mým výzkumem. Za fenomény, které úzce souvisí právě s náplní volného času, výrazně zasahují velkou skupinu mládeže a ovlivňují jejich osobnostní rozvoj, považuji zejména delikvenci, nejružnější formy patologických závislostí a záškoláctví.

Jejich charakteristiky uvádí portál Národní informační centrum pro mládež (NICM, 2011):

3.1 Kriminalita a delikvence

*„Kriminalita mládeže je součástí celkové kriminality a zahrnuje jednání osob do věku 18 let, jehož důsledkem je překročení právních a společenských norem, což je charakteristické pro trestný čin. Širším pojmem než kriminalita je **delikvence**, neboť označuje činnost porušující nejen právní, ale i společenské, tedy širší normy, takže se takové jednání vztahuje i na děti a mladistvé, kteří se tak stávají delikventy.“* (NICM, 2011)

Závažnost chování obvykle stoupá s věkem a prohlubuje se. Počátky jsou například v kázeňských přestupcích ve škole a lži. Asociálním chováním se stává alkoholismus, záškoláctví, toxikomanie atd. Antisociální chování pak zahrnuje veškerou trestnou činnost.

3.2 Patologické závislosti

Existuje nespočet různých závislostí, a to nejen látkových, ale také nelátkových. Zmínila bych zde ty nejběžnější, které se dotýkají skupiny dospívajících. V případě látkových závislostí je neznámější dělení na drogy „měkké“ a „tvrdé“. Zde je nejčastější rozdělení:

Tvrdé drogy: toluen, aceton, heroin, durman, crack, LSD, lysohlávky, kokain, pervitin, alkohol, extáze, efedrin a kodein.

Měkké drogy: marihuana, hašiš, kokový čaj, káva a čaj.

Jako nelátkové závislosti pak nejčastěji označujeme **gambling**, tedy patologické hráčství, do kterého patří nejen hry na automatech, ale v poslední době také závislost na počítačových hrách. Zvláštním typem nelátkové závislosti je i **závislost na moderních informačních technologiích** (internet, mobilní telefon) a také na **sledování televize**.

3.3 Záškoláctví

Za záškoláctví („chození za školu“) je považována neomluvená absence žáka ve škole. Jedná se o přestupek, kterým žák úmyslně zanedbává školní docházku. Je chápáno jako porušení školního řádu. Nezřídká je spojeno s dalšími typy rizikového chování, které negativně ovlivňují osobnostní vývoj jedince, např. útěky z domova. Záškoláctví je nejvýraznější formou odporu dítěte ke škole a je řazeno do asociálních poruch chování. Graduje ve věku středoškolského studia (15-18 let).

4 INSTITUTE PRO TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU MLÁDEŽE

Tato kapitola je zaměřená na organizace, které se věnují aktivitám ve volném čase mládeže. Volný čas je samozřejmě realizován v nejrůznějším prostředí, nejčastěji pak v rodině. Jaký vliv má rodinná situace na volný čas dětí je téma pro rozsáhlejší studii. V našem případě bych se zaměřila raději na to, jaké nabídky využití volného času obecně nabízejí různé instituce.

Vycházet budu z rozdělení od Pávkové (2002, s. 112-142):

4.1 Školní družiny a kluby

Volný čas dětí bývá spojován s aktivitami mimo školu. Nicméně i v prostoru školy jsou také zřizovány školní družiny a kluby, které slouží k trávení volného času. Slouží pro žáky základní školy a jsou výborným prostředkem pro pedagogické ovlivňování dětí, a to díky tomu, že vychovatelé mohou působit na většinu žáků bez ohledu na sociální postavení rodiny, mají možnost pravidelného kontaktu s dětmi i s rodiči, mají vhodnou kvalifikaci a spolupracují s ostatními pedagogy. Školní družina i klub zajišťují dětem činnosti rekreační, odpočinkové, zájmové, sebeobslužné, veřejně prospěšné a také přípravu na vyučování.

4.2 Střediska pro volný čas dětí a mládeže

Tato střediska se dále dělí na domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností. Posláním domů dětí a mládeže je zajišťování velkého spektra zájmových činností, které naplňují rekreační a výchovně-vzdělávací funkci. Stanice zájmových činností se specializují na konkrétní zájmové oblasti. Náplň činností středisek volného času je upravena ve vyhlášce MŠMT (č. 432/1992 Sb., o střediscích pro volný čas dětí a mládeže) a zmiňuje konkrétně tyto:

- **Pravidelná zájmová činnost**

Zahrnuje **kroužky** (menší útvary sloužící k vnitřnímu obohacení členů, např. rybářský kroužek); **soubory** (větší útvary směřující k veřejné produkci, např. pěvecký); **kluby** (mají volnější organizační strukturu, např. filmový klub); **oddíl** (součást většího celku, např. tělovýchovný oddíl); **kurz** (cílem je osvojení nějakých vědomostí, dovedností a bývá časově omezený, např. kurz vaření).

- **Příležitostní zájmová činnost**

Není to činnost průběžná, nicméně může být opakovaná. Příkladem jsou turnaje, divadelní představení, výlety, exkurze apod. Specifickou formou jsou pak tzv. příměstské prázdninové tábory. Je to nabídka zajištění volného času v období prázdnin pro děti zaměstnaných rodičů.

- **Spontánní činnost**

Nabídka takových činností je využívána individuálně a neorganizovaně. Délka trvání aktivity je pak většinou vymezena provozní dobou zařízení. Jsou to například dětské herny, čítárny, sportoviště, hřiště, posilovny, poradenská střediska atd. Patří sem také specializovaná zařízení pro rozvíjení talentu (ateliéry, počítačové pracovny).

- **Soutěže a přehlídky**

Slouží k vyhledávání talentů mezi dětmi a mládeží a účelně využívá jejich volný čas.

- **Práce s talentovanou mládeží**

Vzhledem k tomu, že ve většině školských zařízení není příležitost pro práci s nadanými dětmi, jsou pro ně vytvářeny speciální zájmové útvary. Zde je možné s nimi individuálně pracovat, konzultovat úkoly. Zde je více než důležitá participace pedagoga.

- **Prázdninová táborová činnost**

Kromě již zmiňovaných příměstských táborů máme prázdninovou táborovou činnost, která bývá realizovaná po delší dobu mimo domov. Je jednou z nejlepších možností, jak ovlivnit volný čas dětí a také jak na něj výchovně působit, učit ho kooperaci apod. Je to organizovaná a dlouhodobá aktivita (většinou více než 5 dní).

- **Odborná pomoc**

Odbornou pomoc využívají většinou jiné organizace věnující se oblasti volného času, a to jak z resortu školství, tak i občanská sdružení. Pomoc může být například personální, prostorová, může se týkat nabídky seminářů, kurzů, školení a vydávání materiálů.

4.3 Domovy mládeže

Jsou to školská zařízení, která zajišťují žákům středních a vyšších odborných škol kvalifikované výchovné působení, ale také ubytování a stravu. Většinou obsahově navazují na studium na dané střední škole. Mohou být její součástí nebo i samostatné. V provozu bývají během školního roku, a to zpravidla ve všední dny. Součástí vnitřního řádu bývají práva a povinnosti žáků, ale také denní režim (budíček, snídaně, úklid pokojů atd.). Vychovatelé zde do jisté míry zastupují rodiče, proto je nezbytná vhodná kvalifikace. Kromě určení pravidel a mantinelů, je posláním domovů mládeže zajištění prostoru pro realizaci zájmů žáků.

4.4 Střediska výchovné péče

Poskytují všestrannou preventivně sociálně-pedagogickou péči a pomoc dětem s projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji. Dá se předejít sociálně patologickému jednání. Jsou to například pedagogicko-psychologické poradny, krizová centra, linky důvěry atd.

4.5 Ústavní a ochranná výchova

Není-li pro dítě možná náhradní výchova (adopce, pěstounská péče), přistupuje se k soudem uložené ústavní výchově (u dětí z afunkčních či dysfunkčních rodin) nebo ochranné výchově (pro děti se závažnými poruchami, např. trestná činnost). Člení se na:

- **diagnostické ústavy** – plní úkoly diagnostické, vzdělávací, terapeutické, výchovné, sociální a organizační.
- **dětské domovy** – jsou zde umísťovány děti, u kterých vlivem zanedbání výchovy nedošlo k závažným poruchám chování, děti osiřelé, děti dlouhodobě nemocných rodičů a ti, kteří nemohou být svěřeny do pěstounské péče nebo osvojeni. Bývají často velmi labilní a je třeba velmi citlivého jednání. Náplň volného času zde tvoří různorodé zájmové činnosti, výstavy výtvarných děl, prázdninové kurzy apod. V dětských domovech je kromě toho zajišťována také příprava na vyučování, na povolání a sebeobslužné činnosti. Specifickým typem dětských domovů jsou **dětské domovy se školou**.

- **výchovné ústavy** – pečují o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování. Výchova v tomto zařízení je náročná a je zde nutný kvalifikovaný vychovatel. Výchovné ústavy jsou více uzavřené a volný čas je realizován pouze zde.

4.6 Sdružení dětí a mládeže

O těchto sdruženích a jejich historii jsme si již řekli v kapitole o historii volného času. Zde se tedy zmíním o některých větších současných sdruženích dětí a mládeže. Patří mezi ně:

- **Junák**

Skautské organizace vznikaly na celém světě a český skaut nese název Junák. Skaut obecně podporuje vlastenectví, ale také globální zodpovědnost. Prostředkem je činnost zaměřená na pobyt v přírodě a na turistiku, která junáky vychovává k praktickým dovednostem.

- **Pionýr**

Zabývá se činnostmi vzdělávací, kulturně-výchovnou, zájmovou a solidární. Realizují pravidelné celoroční činnosti kolektivů různého složení. Nabízí místní, regionální i celostátní aktivity jako jsou soutěže, přehlídky, letní tábory apod.

- **Sokol**

Usiluje o harmonický rozvoj tělesné, duševní i morální stránky osobnosti mladého člověka. Kromě tělesných cvičení vyvíjel a stále vyvíjí také osvětovou a vzdělávací činnost.

- **Český svaz tělesné výchovy**

Posláním je podporovat sport, tělesnou výchovu a turistiku, sportovní reprezentaci ČR atd.

Mezi další významné organizace patří například **YMCA – Křesťanské sdružení mladých lidí, DUHA, Česká tábornická unie, Hnutí Brontosaurus, Orel, Sdružení hasičů atd.**

(Pávková, 2002)

4.7 Další organizace

Kromě zmíněných organizací se volnočasovými aktivitami zabývají i subjekty z komerční sféry. Sem můžeme zařadit hudební a výtvarné kurzy, různé typy hlídání dětí, muzea, zoologické zahrady, divadla, kina, koupaliště, sportoviště, galerie atd. (Hájek in Vidlár 2010, s.53)

4.8 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují bezúplatně ambulantní služby dětem a mládeži, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením. Mezi takové patří rizikové, neorganizované děti a mládež, podléhající sociálně patologickým jevům nebo mají vyhraněný životní styl neakceptovaný většinovou společností. Nabídka volnočasových aktivit v tomto zařízení je prostředkem pro navázání kontaktu s cílovou skupinou a také pro preventivní působení. Cílem je zlepšit kvalitu jejich života snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících s jejich způsobem života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí, vytvářet podmínky, aby mohli svoji nepříznivou sociální situaci řešit a pomoci při prosazování práv a zájmů. Činnosti nízkoprahového zařízení můžeme shrnout jako výchovné, vzdělávací a aktivizační (Ministerstvo práce a sociálních věcí, online).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 PROJEKT VÝZKUMU

Praktická část práce je věnována samotnému výzkumu. V projektu výzkumu popíšu jeho přípravu, použité metody a charakterizují vybraný vzorek respondentů. Položím si základní otázky, které bych chtěla v realizační části zodpovědět. Výsledky pak graficky i procentuálně shrnu ve vyhodnocení výzkumu. Na základě těchto výsledků pak budu moci potvrdit či vyvrátit stanovené hypotézy.

5.1 Cíl výzkumu

Můj výzkum má hned několik cílů. Zjistit, jakými aktivitami se zabývají středoškoláci ve svém volném čase, jestli mají tohoto času dostatek a také, jak souvisí jejich hodnotový systém s aktivitami ve volném čase. Dalším cílem práce je porovnat hned v několika otázkách týkajících se volného času žáky středního odborného učiliště a žáky gymnázia. Cílem práce je pochopitelně také zjištění, zda středoškoláci tráví svůj čas racionálně.

5.2 Výzkumný problém

Výzkumem jsem chtěla zodpovědět několik základních otázek, na jejichž základě jsem pak sestavila dotazník. Nejvíce mě zajímají rozdíly mezi odpověďmi studentů gymnázia a studentů středního odborného učiliště.

- **Kolik mají středoškoláci vlastního volného času a jakou část jim plánují rodiče?**

Jak vlastně středoškoláci vnímají svůj volný čas? Zajímá mě jednak to, kolik mají ve všední den volného času, který mohou strávit podle své vlastní vůle a také, kolik času zaplní aktivity vázané – takové, které jim naplánují rodiče. Položím také otázku, zda je uvedené časové rozmezí pro respondenty dostatečné. Jsem přesvědčená o tom, že středoškoláci mají ve všední dny (kdy chodí do školy) určité povinnosti a chtěla bych zjistit, jestli víkend cítí jako dobu, kdy si mohou od nich odpočinout.

- **Jakým aktivitám se ve svém volném čase věnují?**

Zajímá mě, jakým aktivitám dávají středoškoláci přednost. Věnují se sportu nebo raději sedí u televize? Zajímá se dnešní mládež ještě o kulturu a vlastní uměleckou činnost? Sama jsem studovala na gymnáziu, proto vím, kolik času zabere příprava do školy. Činnosti, které považujeme za povinnosti, obecně neřadíme mezi ty volnočasové. Chtě-

la bych ale i přesto tuto položku zařadit do výběru a zjistit, do jaké míry se přípravě do školy věnují ze své vlastní vůle, jakou částí se na plánování této aktivity podílejí rodiče a kolik žáků nezařazuje přípravu do školy do svého volného času. Z vlastní zkušenosti také předpokládám velké rozdíly mezi studenty gymnázia a středního odborného učiliště.

V tomto výzkumu se zabývám mimo jiné také tím, jestli žáci střední školy tráví svůj volný čas racionálně. Určit hranici mezi tím, co je racionální a co iracionální není jednoduché. Nicméně jako *racionální* jsem označila ty aktivity, které jsou smysluplné a rozvíjí osobnost. Zařadila jsem mezi ně tedy *přípravu do školy* (dobrovolnou ve vlastním volném čase) a *další vzdělávání, pracovní činnost (brigáda), sport, zájmovou činnost, četbu a kulturu*.

- **Jak vnímají středoškoláci svůj volný čas?**

Chtěla bych, aby otázky, které v dotazníku položím, přinutily mladé lidi k zamyšlení se nad tím, jak svůj volný čas tráví a jaký má pro ně vlastně význam. Nejen pro výzkumné účely, ale i pro ty výchovné se tedy zeptám, jestli jsou spokojeni s tím, jak tráví svůj volný čas a jakou má pro ně funkci.

- **Kdo je organizátorem volnočasových aktivit pro středoškoláky a jsou celkově spokojeni s nabídkou aktivit?**

Volný čas středoškoláků je závislý nejen na jejich vlastní vůli (a vůli rodičů), ale i na tom, jaká je v jejich okolí nabídka volnočasových aktivit. Zajímá mě tedy, jak a jestli navštěvují nějaké kroužky, jestli jejich škola zařazuje nějaké aktivity apod. Kdo je zkrátka organizátorem času středoškoláků. V souvislosti s tím vyvstává otázka, zda jsou s nabídkou aktivit spokojeni.

- **Jaká je hodnotová orientace dnešních středoškoláků?**

Hodnotový systém středoškoláků je třeba zkoumat z několika důvodů. Jednak proto, že v období dospívání se utváří osobnost, člověk je ovlivněn mnoha vlivy a pohled na životní hodnoty může být zcela odlišný od dospělé osoby. Zejména mě ale zajímá souvislost hodnotového žebříčku s trávením volného času. Mohlo by být pozoruhodné zjistit, jak se důležitost přiřazená jednotlivým hodnotám odráží ve volnočasových aktivitách.

- **Jaké mají zkušenosti s některými sociálně patologickými jevy?**

Mezi jednoznačně iracionální volnočasové aktivity patří sociopatologické jednání. Zajímá mě, jak často se středoškoláci věnují kouření, pití alkoholu, užívání drog, hře na automatech a záškoláctví. Z vlastní zkušenosti opět předpokládám, že těmto aktivitám podléhají častěji žáci středního odborného učiliště než gymnazisti.

5.3 Hypotézy

Kromě základních výzkumných problémů jsem si stanovila také hypotézy, které díky výzkumu potvrdím nebo vyvrátím. Tyto hypotézy mají za cíl ověřit souvislosti mezi jednotlivými otázkami a také některé rozdíly mezi žáky středního odborného učiliště a gymnázia.

1. Studenti SOU podléhají sociálně patologickým jevům častěji než studenti gymnázia.
2. Více než polovina studentů, kteří uvedli jako nejdůležitější hodnotu vzdělání a zdraví, tráví svůj vlastní volný čas sportem a přípravou do školy – tedy racionálními aktivitami.
3. Více než 80% studentů se ve svém volném čase věnuje sledování televize nebo aktivitám na PC.
4. Většina respondentů (více než polovina), kteří nejsou spokojeni s tím, jak tráví svůj volný čas, pociťují nedostatek nabídky k trávení volného času.
5. Pro více než polovinu studentů je příprava do školy a další vzdělávání aktivitou, kterou jim plánují rodiče.

5.4 Charakteristika zkoumaného vzorku

Výběr vzorku byl skupinový náhodný. Náhodně jsem tedy vybrala skupiny (třídy žáků) určitých typů škol. Zkoumaným vzorkem v mém výzkumu jsou středoškoláci. Konkrétně 50 respondentů z řad žáků gymnázia a 50 žáků ze středního odborného učiliště. Záměrně jsem vybrala studenty z různých měst České republiky, aby v otázkách zaměřených na nabídku volnočasových aktivit nedošlo ke zkreslení například kvůli nízké nabídce pouze v jednom městě. Polovina žáků studuje na Gymnázium Jakuba Škody v Přerově. Na tuto školu se dostanou pouze inteligentní studenti s dobrým známkovým průměrem a 99% žáků, kteří na této škole odmaturojí, složí úspěšně zkoušky na vysokou školu. Jsou to tedy žáci,

kteří se i v době mimo vyučování musí věnovat dalšímu vzdělávání. Druhou polovinu respondentů tvoří žáci Střední odborné školy v Ostravě Na Jízdárně, kde jsou obory zaměřené elektrotechnicky (elektrikář, optik). Studenti těchto typů škol obvykle nemívají náročnější studium, co se týká školních povinností oproti studentům gymnázia. I proto mě zajímá, do jaké míry se věnují ve svém vlastním volném čase přípravě do školy a jak je pro ně vzdělání důležité.

Před realizací výzkumu jsem telefonicky kontaktovala ředitele obou škol a domluvila se s nimi na spolupráci. Poté jsem po dohodě s vyučujícími osobně navštívila žáky ve třídách a požádala je o vyplnění dotazníků. Tím jsem si zajistila 100% návratnost dotazníků. Abych měla jistotu, že získám skutečně požadovaných 100 reprezentativních a použitelných vzorků, rozdala jsem o 10 dotazníků více, což se ukázalo jako dobrý krok, protože jsem skutečně musela některé vyřadit. Na gymnáziu jsem snadno získala 25 děvčat a 25 chlapců. Problém nastal na středním odborném učilišti, kde studuje jen málo děvčat. Proto je mezi respondenty 38 chlapců a jen 12 děvčat. Nicméně v samotném výzkumu jsem se rozhodla středoškoláky posuzovat z pohledu školy, kterou studují, nikoliv v rámci rozdílného pohlaví. Dokonce ani ročník, který respondenti studují, není relativní položkou, protože jsem většinou oslovila žáky z 1. a 2. ročníku. Jako věk respondentů bych tedy uvedla rozmezí 15 – 17 let. Typicky tedy zapadají do kategorie mládeže a mají ony charakteristické rysy uvedené ze začátku práce. Adolescenti jsou výrazně kritičtí, emočně nestabilní a často se nechají ovlivnit názory svých vrstevníků. Ujasňují si své životní hodnoty a existuje také zvýšené riziko, že propadnou sociálně patologickému chování. S ohledem na všechny tyto aspekty je třeba dbát na důsledné výchovné působení a předcházení vytváření špatných návyků.

5.5 Časový harmonogram výzkumu

Ujasnění výzkumných otázek, následné vytvoření dotazníku a konzultace s řediteli dvou středních škol v Přerově a Ostravě probíhalo v průběhu měsíců února a března. Samotný sběr dat, tedy realizace výzkumu, probíhal od 28. března do 8. dubna. Zjištění, interpretace a vyvození závěrů bylo pak provedeno v dubnu.

5.6 Druh výzkumu

Máme dva základní druhy výzkumu – kvalitativní a kvantitativní. Svůj výzkum jsem se rozhodla založit spíše na procentech, na četnostech odpovědí a na ověření hypotéz než na zjištění hlubších příčin jevů. Z tohoto důvodu byl pro mě kvantitativní výzkum jasnou volbou.

5.7 Výzkumná technika

Pro mou práci je nejvhodnější výzkumnou technikou, která spadá mezi kvantitativní výzkumy, dotazník.

Dotazník je velice rozšířenou technikou v sociálních výzkumech, která slouží ke sběru dat ve větším počtu respondentů. Při jeho sestavování jsem se řídila podle následujících doporučení. Kvantitativní dotazník má obsahovat převážně uzavřené otázky. Jedná se o formulář, do kterého respondent vyplňuje dle instrukce odpovědi. Neměl by být příliš dlouhý a komplikovaný, naopak by jeho součástí měly být volby s názornými odpovědi. Velice dobrý vliv na návratnost dotazníků má úvodní dopis respondentům a kvalitní vzhled dotazníku (papír, velikost písma) (Reichel, 2009).

Formy otázek v dotazníku jsou různorodé. Zařadila jsem otázky polouzavřené (respondenti mají na výběr z několika položek, přičemž poslední je volba „jiné“, kde mohou dopsat vlastní variantu), jedna otázka je otevřená (po respondentovi se vyžaduje vlastní názor) a většina dalších otázek jsou uzavřené. Konkrétněji pak polytomické položky (ano, spíše ano, spíše ne, ne, nevím), výčtové i škálové otázky. (Chráska, 2007, s. 165)

V dotazníku je celkem 16 otázek. Z toho 3 poslední zjišťují pohlaví, typ školy a ročník, které žáci studují. V otázce č.1 a č.3 se ptám žáků na to, kolik mají času, který mohou strávit podle své vlastní vůli a kolik času jim plánují rodiče. Otázky č.2 a č.4 navazují na ty předchozí a zjišťují jednotlivé volnočasové aktivity. Mají zde na výběr 14 položek a také variantu „jiné“ pro specifické odpovědi. 5. otázka zjišťuje, kdo je organizátorem volného času a otázky č. 9 a 10 zkoumají, jestli tedy mladí lidé mají dostatek nabídek k trávení svého volného času. Další otázky (č.6,7,8,11) mají za cíl zjistit, jak vnímají respondenti svůj volný čas – jakou má pro ně funkci, zda ho mají dostatek, jsou spokojeni a jak pocítují volný čas o víkendu. Ideálně by měly přimět studenty k zamyšlení se nad trávením svého času. Škálová otázka č.12 dává žákům za úkol obodovat jednotlivé životní hodnoty podle

důležitosti. Otázka č.13 je věnována zkušenostem středoškoláků se sociálně patologickými jevy. V otázkách č. 2, 4 a 5 mohou respondenti označit více variant. Kompletní podoba dotazníku je k nahlédnutí v *Příloze č.1*

5.8 Způsob zpracování dat

Otázky č.1 až č.9, č.11 a č.13 jsou zpracovány klasickou čárkovací metodou. Ke každé otázce je vytvořena tabulka s absolutními četnostmi a také s procentuálním vyjádřením, tedy s relativní četností. Vše je také názorně převedeno do grafické podoby s požadovaným slovním komentářem. Ve všech výpočtech rozdělují respondenty na žáky gymnázia a středního odborného učiliště. Rozhodla jsem se nebrat v úvahu pohlaví a ani ročník, který žáci studují. Otázka č. 10 je otevřená a ptá se na nabídku volnočasových aktivit, které žáci postrádají. Odpovědi jsem shrnula do několika bodů, ale nebylo jich dostatek, abych přistoupila k metodě kódování. Otázka č. 12 je škálová a požaduje po respondentech obodování jednotlivých životních hodnot čísly 1-5, přičemž 5 značí nejdůležitější význam. Každé jednotlivé položce (životní hodnotě) byly přiřazeny body podle uvedené důležitosti a četnosti záznamů. Daný součet byl vydělen počtem respondentů zkoumané skupiny (žáků SOU nebo gymnazistů) a tím byla získána průměrná hodnota každé položky. Na základě toho byly položky seřazeny od nejdůležitější po nejméně důležitou, a tak jsem sestavila žebříček hodnot. Rozdíly dvou skupin respondentů jsou také graficky znázorněny.

6 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

1. Pohlaví respondentů

Tabulka 1 – Pohlaví respondentů

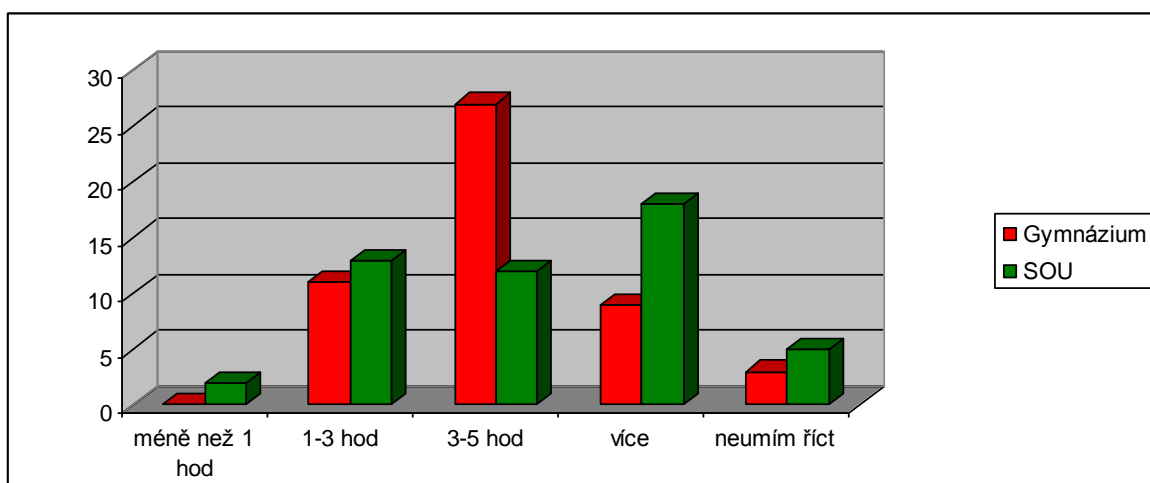
	muži		ženy	
	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.
Gymnázium	25	50%	25	50%
SOU	38	76%	12	24%

Pro přehled připojuji procentuální rozdělení respondentů na děvčata a chlapce, přestože to pro můj další výzkum není příliš relevantní. Věkové rozmezí žáků je 15-17 let, což je tak úzké vymezení, že dělení respondentů podle ročníků také není podstatné. V dalším výzkumu jsem brala v potaz zejména typ studia respondentů, kdy 50 jich je z Gymnázia Jakuba Škody v Přerově a 50 ze Střední odborné školy v Ostravě. Tento jednoduchý počet není třeba procentuálně ani graficky vyjadřovat.

2. Kolik mají žáci volného času, který mohou trávit podle vlastní vůle a jakým aktivitám se v tomto čase věnují?

Tabulka 2 – Vlastní volný čas

	méně než 1 hod		1-3 hod		3-5 hod		více		neumím říct	
	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.
Gymnázium	0	0%	11	22%	27	54%	9	18%	3	6%
SOU	2	4%	13	26%	12	24%	18	36%	5	10%

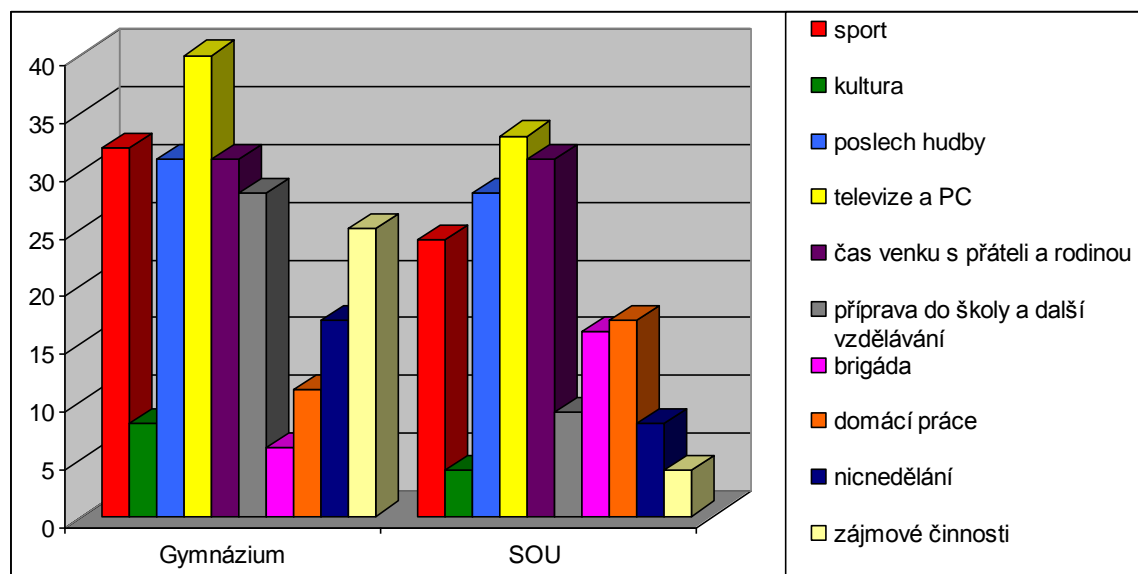

Graf 1 – Vlastní volný čas

Přestože nejsou rozdíly mezi vnímáním svého volného času žáků gymnázia a žáků SOU jinak výrazné, lze vypočítat jistou odlišnost. Zajímavým výsledkem je, že nejvíce žáků gymnázia, tedy 54%, má 3-5 hodin svého vlastního volného času. Nejvíce žáků SOU, tedy 36%, uvedlo, že svého volného času má více než 5 hodin denně.

Tabulka 3- Aktivity ve vlastním volném čase

	Gymnázium		SOU		Všichni žáci	
	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.
sport	32	64%	24	48%	56	56%
kultura	8	16%	4	8%	12	12%
poslech hudby	31	62%	28	56%	59	59%
televize a PC	40	80%	33	66%	73	73%
čas venku s přáteli a rodinou	31	62%	31	62%	62	62%
příprava do školy a další vzdělávání	28	56%	9	18%	37	37%
brigáda	6	12%	16	32%	22	22%
domácí práce	11	22%	17	34%	28	28%
nicnedělání	17	34%	8	16%	25	25%
zájmové činnosti	25	50%	4	8%	29	29%

Graf 2 – Aktivity ve vlastním volném čase

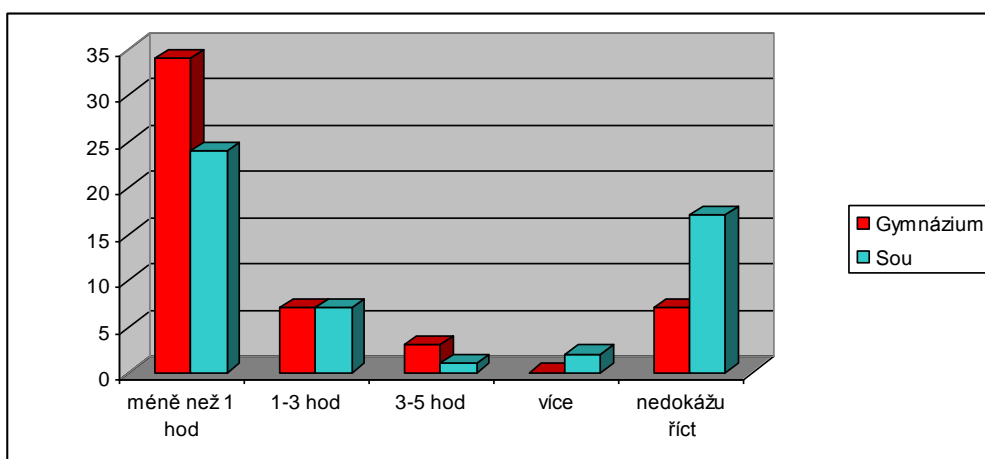
Z grafu můžeme vyčíst zajímavé hodnoty. Žáci mohli vybrat několik aktivit (tedy více možných odpovědí), kterým se věnují se svým volným čase. Na první pohled nejsou rozdíly mezi žáky gymnázia a střední odborné školy nijak výrazné, ale při bližším průzkumu jednotlivých položek zjistíme například to, že zájmových činnostem, které zahrnují uměleckou, technickou a přírodovědnou činnost se věnuje 50% gymnazistů, ale jen 8% žáků SOU. Zajímavý rozdíl můžeme vidět v položce „brigáda“, které se věnuje 32% žáků SOU,

ale jen 12% gymnazistů. Přípravě do školy se ve svém vlastním volném čase věnuje 56% gymnazistů a 18% žáků SOU. Tento jev je poměrně očekávaný. Dalším, pro ně nijak překvapujícím, leč poměrně alarmujícím jevem výzkumu je, že aktivita „televize a PC“ u žáků absolutně vede v oblíbenosti. Věnuje se jí 80% gymnazistů a 66% žáků SOU, což je celých 73% všech respondentů. Druhou nejčastější aktivitou je čas trávený venku s přáteli, který uvedlo 62% všech dotazovaných.

3. Kolik času plánují středoškolákům rodiče a jaké jsou to aktivity?

Tabulka 4- Volný čas plánovaný rodiči

	méně než 1 hod.		1-3 hod		3-5 hod		více		nedokážu říct	
	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.
Gymnázium	34	68%	7	14%	3	6%	0	0%	7	14%
SOU	24	48%	7	14%	1	2%	2	4%	17	34%

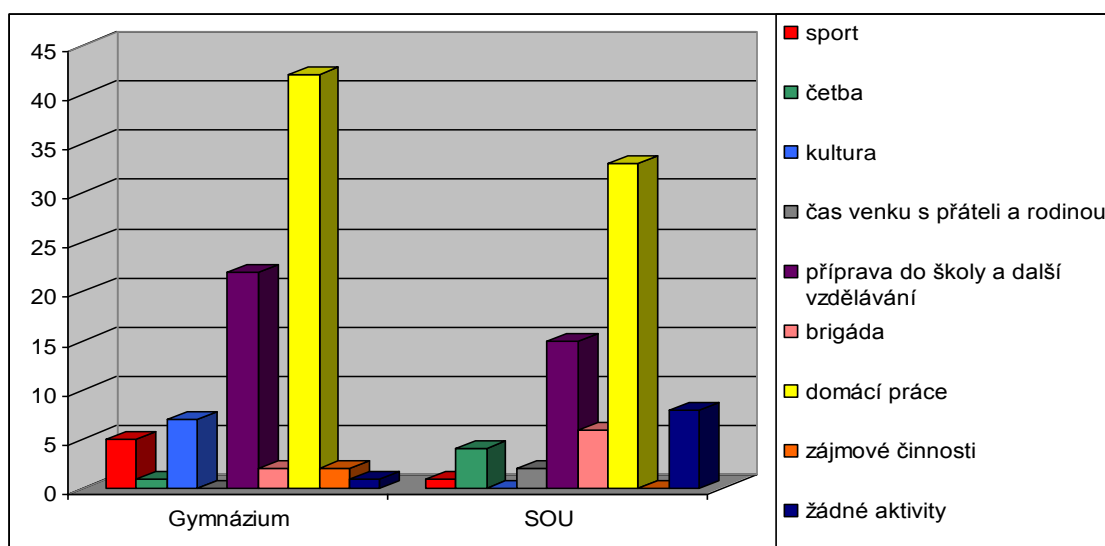

Graf 3 – Volný čas plánovaný rodiči

Z tabulky i grafu vyplývá, že rodiče neplánují středoškolákům přes všední den příliš mnoho volného času. Nejvíce respondentů uvedlo, že je to méně 1 hodina denně. V procentuálním vyjádření je to 68% gymnazistů a 48% žáků SOU.

Tabulka 5 – Aktivity plánované rodiči

	Gymnázium		SOU		Všichni žáci	
	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.
sport	5	10%	1	2%	6	6%
četba	1	2%	4	8%	5	5%
kultura	7	14%	0	0%	7	7%
čas venku s přáteli a rodinou	0	0%	2	4%	2	2%
příprava do školy a další vzdělávání	22	44%	15	30%	37	37%
brigáda	2	4%	6	12%	8	8%
domácí práce	42	84%	33	66%	75	75%
zájmové činnosti	2	4%	0	0%	2	2%
žádné aktivity	1	2%	8	16%	9	9%

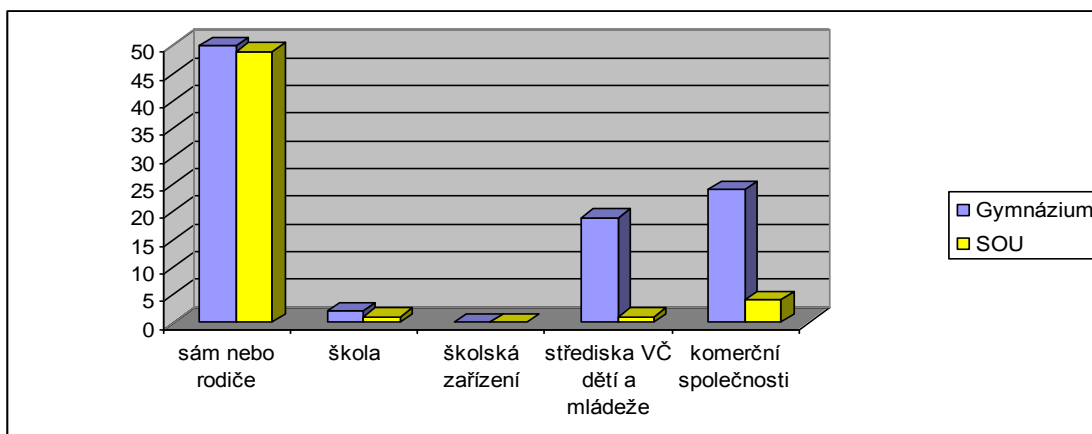
Graf 4 – Aktivity plánované rodiči

Z aktivit, které žákům plánují rodiče, mohli vybrat hned několik variant. Graf znázorňuje, že nejčastější aktivitou, kterou žákům plánují rodiče, jsou domácí práce. Je to tak u 84% gymnazistů a 66% žáků SOU. V celkovém součtu je to 75% všech studentů. Další aktivitou s výraznými hodnotami je příprava do školy. Tu plánují rodiče gymnazistů svým dětem častěji, než rodiče žáků SOU, a to o 14%. Za zmínku ještě stojí jev, že 14% gymnazistů plánují rodiče kulturu (divadlo apod.), kdežto z žáků SOU to nevedl ani jediný.

4. Kdo organizuje středoškolákům jejich volnočasové aktivity?

Tabulka 6 – Organizátoři volného času

	sám nebo rodiče		škola		školská zařízení		střediska VČ dětí a mládeže		komerční společnosti	
	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.
Gymnázium	50	100%	2	4%	0	0%	19	38%	24	48%
SOU	49	98%	1	2%	0	0%	1	2%	4	8%

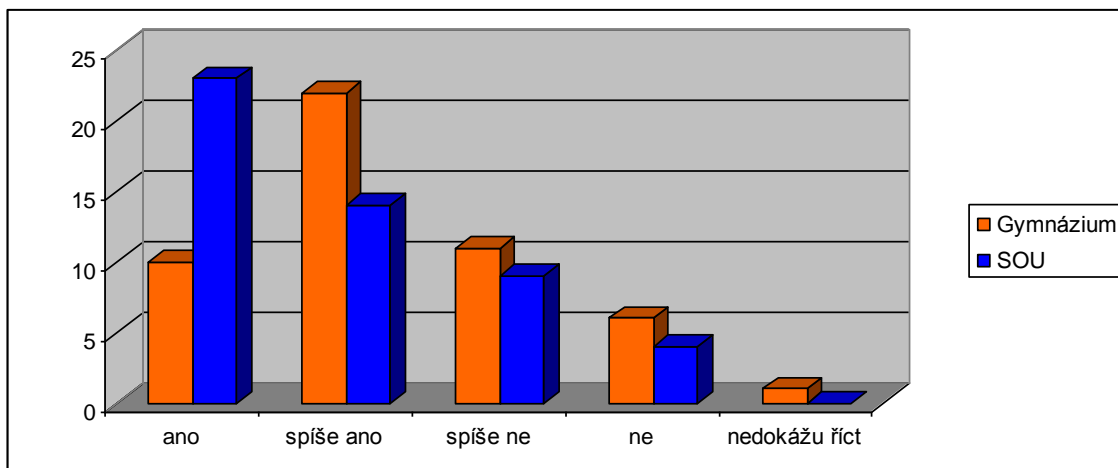
Graf 5 – Organizátoři volného času

Z těchto hodnot můžeme vypočítat, že celých 100% gymnazistů si plánuje své volnočasové aktivity samo nebo s pomocí rodičů. Vzhledem k tomu, že i zde mohli zvolit více možných odpovědí, uvedli také, že 38% jich využívá střediska VČ dětí a mládeže (navštěvují tedy různé kroužky a zájmové kluby) a 48% navštěvuje komerční společnosti (kina, divadla apod.). Co se týká žáků SOU, 98% z nich uvedlo jako organizátora svého volného času sami sebe a rodiče a jen málo z nich využívá střediska VČ (2%) a komerční společnosti (8%). Otázka byla polootevřená a žáci tedy mohli doplnit jinou variantu. Očekávala jsem zmínku o organizacích jako jsou Pionýr nebo nízkoprahová zařízení, ale ani jeden dotazovaný se takto nevyjádřil.

5. Je pro středoškoláky víkend časem, kdy si můžou odpočinout od povinností?

Tabulka 7 – Je víkend odpočinkem?

	ano		spíše ano		spíše ne		ne		nedokážu říct	
	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.
Gymnázium	10	20%	22	44%	11	22%	6	12%	1	2%
SOU	23	46%	14	28%	9	18%	4	8%	0	0%

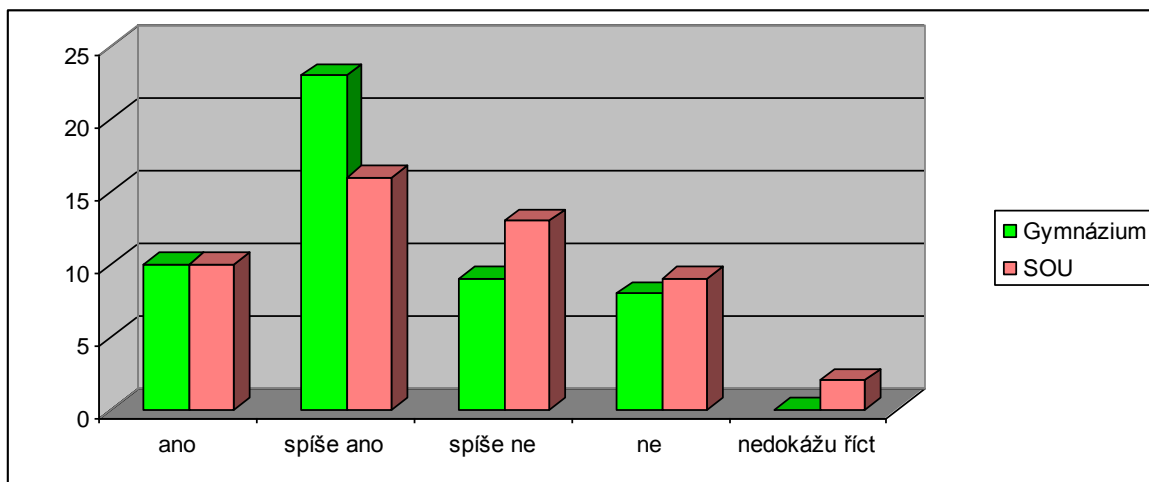
Graf 6 – Je víkend odpočinkem?

V předchozích otázkách jsem se zajímala o aktivity, kterým se žáci věnují ve všední den. Volný čas by ale měl mít i funkci odpočinku. Pozitivním zjištěním je, že většina respondentů, ať gymnazisti (66%) nebo žáci SOU (74%), uvedla, že si od svých povinností mohou přes víkend odpočinout.

6. Mají středoškoláci pocit, že mají ve svém životě dostatek volného času?

Tabulka 8 – Mají dostatek volného času?

	ano		spíše ano		spíše ne		ne		nedokážu říct	
	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.
Gymnázium	10	20%	23	46%	9	18%	8	16%	0	0%
SOU	10	20%	16	32%	13	26%	9	18%	2	4%

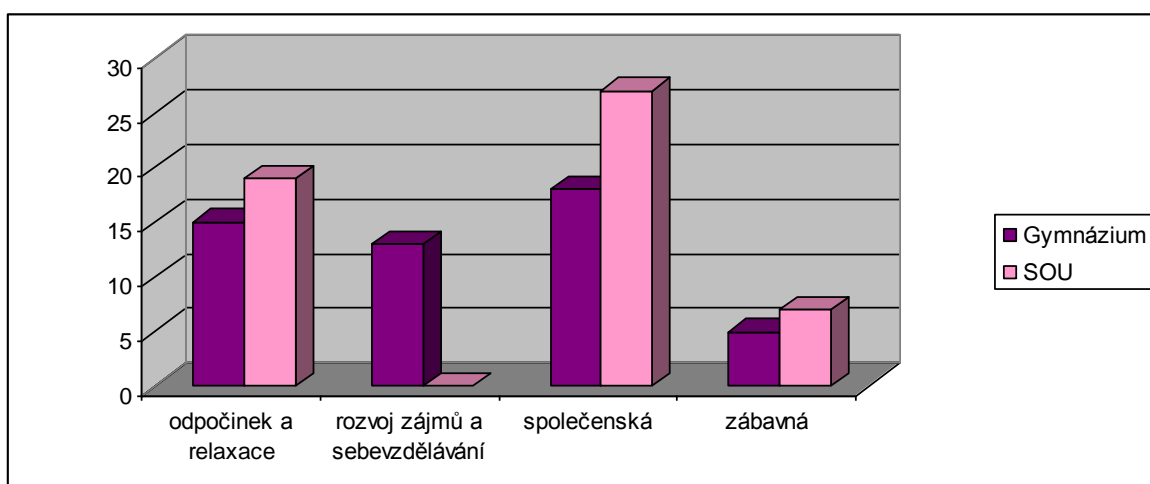
Graf 7 – Mají dostatek volného času?

Z grafu můžeme vyčíst, že většina gymnazistů (46%) a také žáků SOU (32%) uvedla odpověď „spíše ano“ na otázku, zda mají dostatek volného času. Pokud budeme hledat souvislost s grafem č. 2, tak pro gymnazisty znamená tento dostatek 3-5 hodin denně a pro žáky SOU více než 5 hodin denně. Nesmíme však opomenout ani ostatní hodnoty, zejména u žáků SOU. Mnoho z nich (44% celkem) totiž uvedlo, že nepocítují nebo spíše nepocítují ve svém životě dostatek volného času.

7. Jakou má pro středoškoláky volný čas funkci?

Tabulka 9 – Funkce volného času

	odpočinek a relaxace		rozvoj zájmů a sebevzdělávání		společenská		zábavná	
	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.
Gymnázium	15	30%	13	26%	18	36%	4	8%
SOU	18	36%	0	0%	26	52%	6	12%

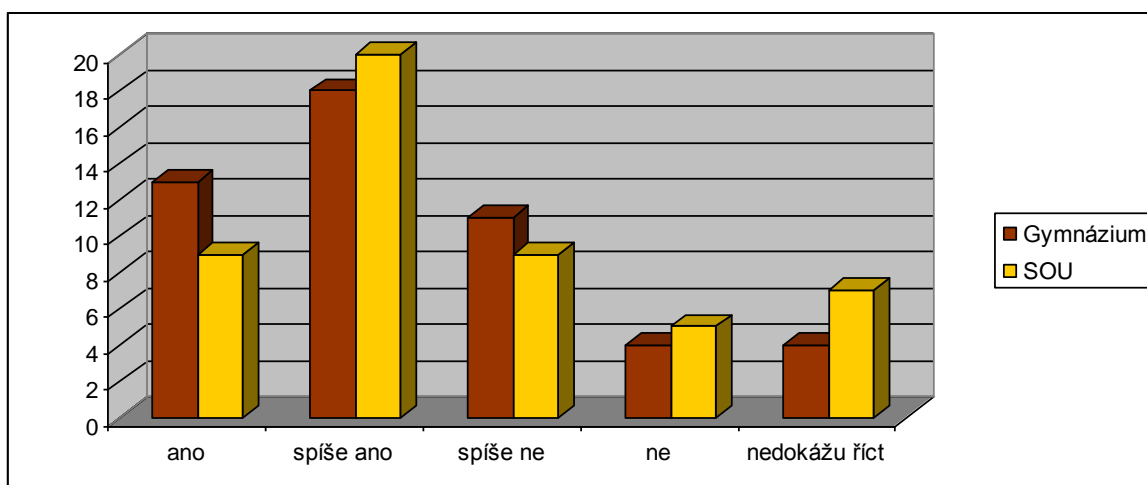
Graf 8 – Funkce volného času

V této otázce měli respondenti na výběr ze 4 funkcí volného času. Výrazných hodnot, které stojí za zmínku, dosahují především 2 tyto funkce. Pro gymnazisty má jejich volný čas především funkci společenskou (36%) a funkci odpočinku a relaxace (30%). Podobně je to u žáků SOU, kteří uvedli stejné dvě funkce. Společenskou (52%) a odpočinku a relaxace (36%). Zajímavý rozdíl můžeme pozorovat ve vyjádření hodnoty, kterou jsem nazvala jako „rozvoj zájmů a sebevzdělávání“. Tuto funkci uvedlo 26% gymnazistů, ale 0% žáků SOU. Tento jev souhlasí s mým přesvědčením, že gymnazisti kladou větší důraz na vzdělání a také potvrzuje souvislost s grafem č. 3, který ukazuje, že podstatně více žáků gymnázia se věnuje zájmovým činnostem a vzdělávání, než žáci SOU.

8. Domnívají se středoškoláci, že mají dostatek nabídky k trávení volného času, případně jaká nabídka jich chybí?

Tabulka 10 – Mají dostatek nabídky volnočasových aktivit?

	ano		spíše ano		spíše ne		ne		nedokážu říct	
	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.
Gymnázium	13	26%	18	36%	11	22%	4	8%	4	8%
SOU	9	18%	20	40%	9	18%	5	10%	7	14%

Graf 9 – Mají dostatek nabídky volnočasových aktivit?

Tato otázka měla za úkol zjistit, zda středoškoláci pocítují dostatek nabídky k trávení volného času. Je zajímavé, že ačkoli hlavním organizátorem volného času jsou samotní respondenti nebo jejich rodiče (podle grafu č. 6), žáci jsou z velké části s nabídkou spokojeni. Odpověď „ano“ uvedlo 26% gymnazistů a 18% žáků SOU. „Spíše ano“ uvedlo 36% gymnazistů a 40% žáků SOU. Je tedy možné, že většina těchto žáků si nejraději organizují svůj volný čas sami a organizace (např. střediska VČ) nevyžadují.

Je zde ale i procento respondentů, kteří nemají pocit, že nabídky je dostatek. Co se týká gymnazistů, 22% uvedlo „spíše ne“ a 8% „ne“ a v rámci respondentů ze SOU je 18% pro „spíše ne“ a 10% pro „ne“. V další otevřené otázce se měli tito „nespokojení“ žáci vyjádřit, která konkrétní nabídka jim chybí. Odpovědi můžeme shrnout do těchto bodů:

Žákům SOU chybí:

Fotbalové hřiště, prostory k aktivnímu sportování, např. aerobic klub a cyklostezky

Žákům gymnázia chybí:

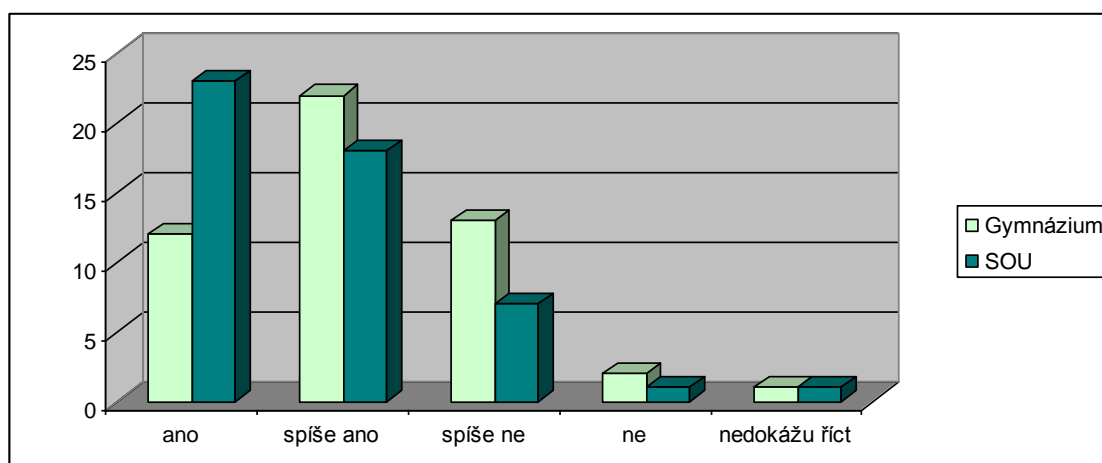
Obchody a nákupní centra, kultura (kina a divadla), umělecké kroužky (umění, literatura), výuka jazyků, sportovní centra a kroužky

Z těchto odpovědí je zcela evidentní, že žákům SOU chybí převážně prostory pro sport a žákům gymnázia především kulturní vyžití. Z grafu č.3 vyplývá, že sportu se věnuje 64% gymnazistů, což je velká část respondentů. Z toho odvozují, že v jejich okolí je dostatek nabídky sportovních aktivit. Kultuře, jejíž nabídku považují gymnazisté za nedostatečnou, se věnuje pouze 16% žáků, což odpovídá zjištěným výsledkům. Co se týká žáků SOU, ti se kultuře ani příliš nevěnují (pouze z 8%), ale ani se nevyjádřili, že by jim nabídka chyběla.

9. Jsou středoškoláci spokojeni s tím, jak tráví svůj volný čas?

Tabulka 11 – Jsou spokojeni se svým volných časem?

	ano		spíše ano		spíše ne		ne		nedokážu říct	
	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.
Gymnázium	12	24%	22	44%	13	26%	2	4%	1	2%
SOU	23	46%	18	36%	7	14%	1	2%	1	2%

Graf 10 – Jsou spokojeni se svým volným časem?

Z tabulky a z grafu můžeme vyčíst, že většina všech respondentů je poměrně spokojená s tím, jak tráví svůj volný čas. Je však evidentní, že gymnazisté mají v tomto ohledu větší pochyby než žáci SOU. To usuzují z nejistých odpovědí, které jsou nejčetnější. Odpověď „spíše ano“ uvedlo 44% respondentů a odpověď „spíše ne“ 26%. Studenti SOU jsou ve 46% odpovědí spokojeni.

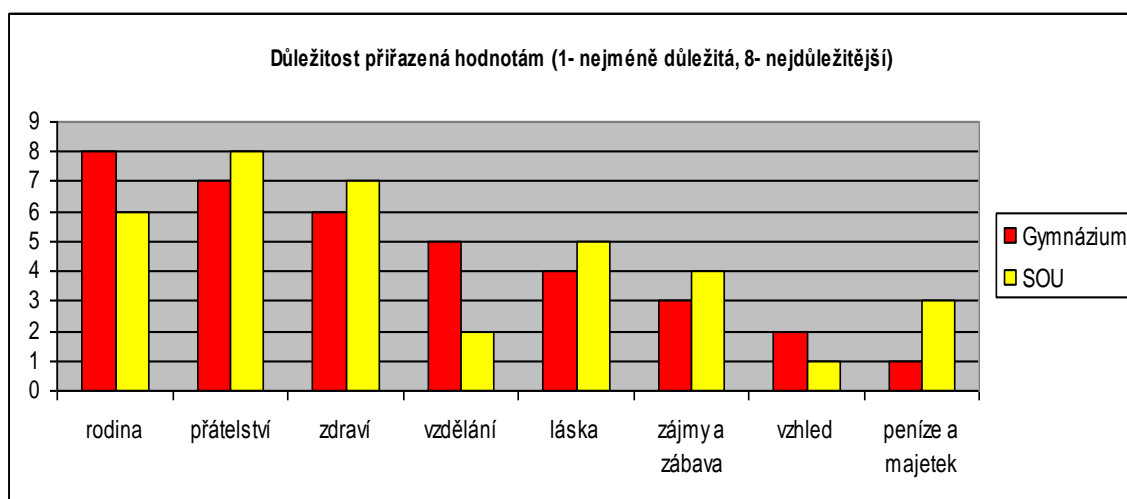
10. Jaké jsou životní hodnoty dnešních středoškoláků?

Tabulka 12 – Životní hodnoty gymnazistů

Gymnázium – POŘADÍ HODNOT						
	1	2	3	4	5	Průměrná hodnota
1. rodina	0	3	3	14	30	4,42
2. přátelství	2	2	5	8	33	4,36
3. zdraví	0	1	9	12	28	4,34
4. vzdělání	0	3	11	15	21	4,08
5. láska	1	3	13	16	17	3,9
6. zájmy a zábava	0	5	13	18	14	3,82
7. vzhled	1	6	14	27	2	3,46
8. peníze a majetek	3	6	14	22	5	3,4

Tabulka 13 – Životní hodnoty žáků SOU

SOU – POŘADÍ HODNOT						
	1	2	3	4	5	Průměrná hodnota
1. přátelství	0	0	3	9	38	4,7
2. zdraví	0	0	7	4	39	4,64
3. rodina	0	2	3	8	36	4,5
4. láska	3	1	7	8	31	4,26
5. zájmy a zábava	1	1	9	15	24	4,2
6. peníze a majetek	1	0	7	27	15	4,1
7. vzdělání	0	3	11	21	15	3,96
8. vzhled	1	8	17	16	8	3,46

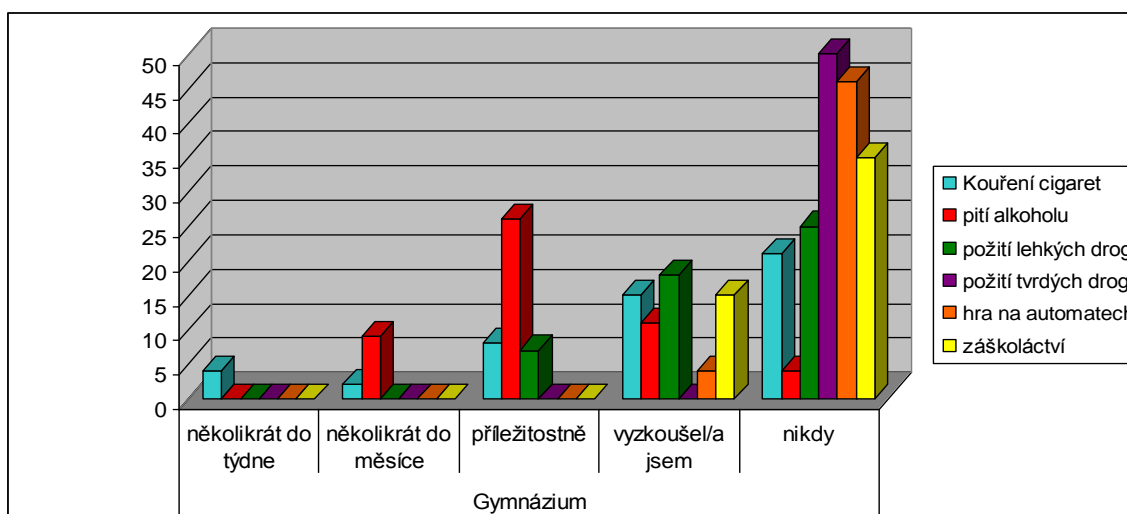

Graf 11 – Životní hodnoty středoškoláků

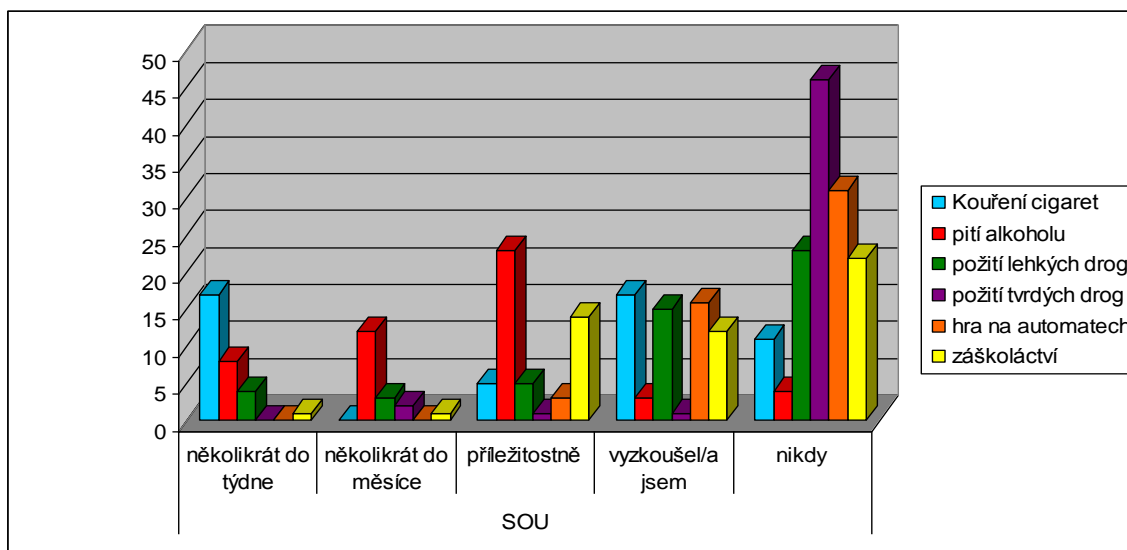
Z tabulek a grafu můžeme vyčíst, jak rozdílné jsou životní hodnoty gymnazistů a studentů SOU. V tabulkách je vyjádřeno pořadí a v grafech důležitost hodnot (čím vyšší sloupec, tím

důležitější hodnota). Na prvních třech místech jsou rodina, přátelství a zdraví, ale v různém pořadí. U Gymnazistů takto: rodina, přátelství, zdraví a u žáků SOU takto: přátelství, zdraví, rodina. Hodnotu vzdělání mají studenti gymnázia na 4.místě, ale studenti SOU až na 7. místě, tedy předposledním. Důležitější než vzdělání (na 5.místě) jsou pro ně zájmy a zábava. Studenti gymnázia mají zájmy a zábavu až na 6.místě v žebříčku. Takové srovnání životních hodnot je velice zajímavé a celkově reflektuje výsledky předešlých odpovědí.

11. Jakou mají středoškoláci zkušenost s vybranými sociálně patologickými jevy?

Graf 12 – Zkušenost gymnazistů se sociopatologickými jevy

Graf 13 – Zkušenost žáků SOU se sociopatologickými jevy

Z těchto dvou grafů můžeme vyčíst několik zajímavých informací. Pozitivním zjištěním je, že u většiny zmíněných sociálně patologických jevů jsou nejvyšší hodnoty naměřeny v položce „nikdy“. Podívejme se však i na ostatní vyjádření četosti a na rozdíly mezi žáky gymnázia a SOU. Žáci SOU kouří cigarety několikrát do týdne více (34%), než gymnazisti (8%). Někteří také několikrát do týdne pijí alkohol (16%) a užívají lehké drogy, například marihuanu (8%), kdežto gymnazisti mají v těchto položkách relativní četnost 0%. Co se týká pití alkoholu, příležitostnou zkušenost má 52% gymnazistů a 46% žáků SOU a jisté hodnoty jsou naměřeny i v položce „několikrát do měsíce“. To považuji za poměrně negativní jev vzhledem k tomu, že všichni respondenti jsou nezletilí a alkohol mají zcela zakázaný. Další zajímavý výsledek můžeme pozorovat v oblasti záškoláctví, které příležitostně provozuje 28% žáků SOU, ale 0% gymnazistů. Předpokládala jsem, že zkušenost s užitím tvrdých drog nebude mít ani jeden z mých 100 respondentů. 4 žáci však přiznali tuto zkušenost. 2 z nich dokonce pravidelnou – několikrát do měsíce. Nutno podotknout, že všichni tito studují SOU.

Kromě názorných rozdílů v grafech, nabízím k porovnání i tabulku s naměřenými hodnotami.

Tabulka 14 - Zkušenost středoškoláků se sociopatologickými jevy

GYMNÁZIUM										
	několikrát do týdne		několikrát do měsíce		příležitostně		vyzkoušel/a		nikdy	
	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.
kouření cigaret	4	8%	2	4%	8	16%	15	30%	21	42%
pití alkoholu	0	0%	9	18%	26	52%	11	22%	4	8%
požití lehkých drog	0	0%	0	0%	7	14%	18	36%	25	50%
požití tvrdých drog	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	50	100%
hra na automatech	0	0%	0	0%	0	0%	4	8%	46	92%
záškoláctví	0	0%	0	0%	0	0%	15	30%	35	70%
STŘEDNÍ ODBORNÉ UČILIŠTĚ										
	několikrát do týdne		několikrát do měsíce		příležitostně		vyzkoušel/a jsem		nikdy	
	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.	abs.č.	rel.č.
kouření cigaret	17	34%	0	0%	5	10%	17	34%	11	22%
pití alkoholu	8	16%	12	24%	23	46%	3	6%	4	8%
požití lehkých drog	4	8%	3	6%	5	10%	15	30%	23	46%
požití tvrdých drog	0	0%	2	4%	1	2%	1	2%	46	92%
hra na automatech	0	0%	0	0%	3	6%	16	32%	31	62%
záškoláctví	1	2%	1	2%	14	28%	12	24%	22	44%

7 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ

Na základě výzkumu a zjištěných výsledků bych chtěla nyní potvrdit či nepotvrdit dané hypotézy.

1. Studenti SOU podléhají sociálně patologickým jevům častěji než studenti gymnázia.

Otázka, která se věnuje zkušenostem respondentů se sociálně patologickými jevy, nabízela několik variant odpovědí týkající se častosti. Velmi negativním jevem je, pokud je nežádoucí (sociálně patologická) aktivita provozována několikrát do týdne a několikrát do měsíce. Právě tuto relativní pravidelnost jsem nazvala „podléháním“. Z výsledků tabulky č.14 vyplývá, že mezi studenty gymnázia bylo zaznamenáno dohromady pouze 15 odpovědí ve sledovaných častostech a mezi žáky SOU bylo těchto odpovědí 48. ***Potvrzují tak tuto hypotézu.***

2. Více než polovina studentů, kteří uvedli jako nejdůležitější hodnotu vzdělání a zdraví, tráví svůj vlastní volný čas sportem a přípravou do školy – tedy racionálními aktivitami.

Podle tabulky č.3 a pomocí čárkovací metody jsem zjistila, že žáků, kteří uvedli zdraví a zároveň vzdělání jako nejdůležitější životní hodnotu (obodovali ji číslem 5) je celkově 28. Z toho 16 uvedlo, že se ve svém vlastním volném čase věnuje sportu a 15 žáků se věnuje přípravě do školy. Tyto hodnoty splňují můj předpoklad, že alespoň polovina (tedy 14) respondentů se věnuje těmto racionálním aktivitám a ***potvrzují tak tuto hypotézu.***

3. Více než 80% studentů se ve svém volném čase věnuje sledování televize nebo aktivitám na PC.

Z tabulky č.3 je zřejmé, že ze 100 respondentů se sledování TV a aktivitám na PC věnuje 73 žáků. To je méně než 80% a tato ***hypotéza tedy není potvrzená.*** Přestože je procento žáků menší než jsem předpokládala, výsledné číslo je stále dost vysoké. Je známým faktem, že dnešní mladí lidé často podléhají vlivu médií, tráví více času u počítače nebo u televize než jinými zájmovými aktivitami. Můj výzkum tento trend jen podpořil.

4. Většina respondentů (více než polovina), kteří nejsou spokojeni s tím, jak tráví svůj volný čas, pocítují nedostatek nabídky k trávení volného času.

Podle tabulek č. 10 a 11 můžeme zjistit, že respondentů, kteří nejsou spokojeni se svým volným časem, je 23. Z toho jen 9 (tedy méně než polovina) žáků uvádí, že nemá dostatek nabídky k trávení volného času. *Hypotézu tímto nepotvrzují* a zároveň předpokládám, že jejich nespokojenost tedy nepramení z nedostatku nabídky volnočasových aktivit.

5. Pro více než polovinu studentů je příprava do školy a další vzdělávání aktivitou, kterou jim plánují rodiče.

Z tabulky č. 5 vyplývá, že „příprava do školy a další vzdělávání“ je pro středoškoláky aktivitou, kterou jim plánují rodiče jen ze 37%. *Tato hypotéza tedy není potvrzená.*

8 SHRUTÍ VÝZKUMU

Výzkumné šetření bylo provedeno mezi středoškoláky, konkrétně mezi žáky Gymnázia Jakuba Škody v Přerově a Středního odborného učiliště Na Jízdárně v Ostravě. Zajímaly mě rozdíly ve vnímání volného času mezi těmito dvěma skupinami. Proto jsem odpovědi respondentů zkoumala zvláště a rozdíly ve výsledcích jednotlivých otázek byly výrazné.

Jedním z cílů výzkumu bylo mimo jiné zjistit, zda tráví středoškoláci svůj čas racionálně. Tuto výzkumnou otázku jsem chtěla zodpovědět na základě zjištění aktivit, kterým se žáci nejčastěji věnují ve svém volném čase. Z činností, které měli žáci na výběr, jsem jako racionální označila přípravu do školy a další vzdělávání, pracovní činnost (brigáda), sport, zájmovou činnost, četbu a kulturu. Právě tyto jsou smysluplné a určitým způsobem rozvíjejí osobnost. Volný čas je podle definice doba, kterou nemusíme věnovat povinnostem. To, že 37% respondentů uvedlo, že příprava do školy náleží do jejich volného času, vypovídá o tom, že ji označují jako volnočasovou, tedy víceméně dobrovolnou, aktivitu. Značí to, že vzdělání je pro tyto žáky důležité. Musíme však také vzít v úvahu možnost, že mladí lidé zcela nechápou reálnou hodnotu svého volného času. Pozitivním jevem je, že sport je u středoškoláků stále oblíbený (věnuje se mu 56% respondentů) a zcela nevyřadil úměrně se zvyšováním významu médií. Musím podotknout, že výzkum ukázal, že právě televizi a počítači se věnuje celých 73% středoškoláků. Pokud tedy hledám odpověď na otázku, zda tráví středoškoláci svůj čas racionálně, odpověděla bych takto: Ano, tráví, ale výskyt neracionálních aktivit se tím nesnižuje.

Kromě toho, jaké aktivity jsou oblíbené, mě zajímalo také vnímání volného času mladými lidmi. Přestože většina respondentů pociťuje dostatek nabídky k trávení volného času, téměř všichni uvedli, že si svůj čas organizují nejčastěji sami. Je tedy zřejmé, že mladí lidé se snaží co nejvíce osamostatňovat a organizované aktivity příliš nevyžadují. Tomu také nahrává výsledek, že $\frac{3}{4}$ všech respondentů je spokojeno se svým volným časem. Ve všech odpovědích jsou evidentní rozdíly mezi gymnazisty a žáky SOU. Markantní je pak výsledek týkající se toho, jakou funkci žáci přikládají svému volnému času. U obou skupin vedou funkce společenská a relaxace. $\frac{1}{4}$ gymnazistů označila však navíc i funkci rozvoje zájmů a sebevzdělávání. Zajímavé je to zejména v poměru se žáky SOU, kde se tato odpověď nevyskytla ni jednou. Je naprosto evidentní, že osobnostní rozvoj (smysluplné využití volného času) je pro gymnazisty důležitější, než pro žáky SOU. Souvislost můžeme hledat

v hodnotovém žebříčku, který ukazuje, že gymnazisti mají vzdělání na 4.místě a žáci SOU až na místě 7.

Není jednoduché určit, které volnočasové aktivity jsou racionální a které ne, protože každý člověk je může vnímat individuálně. Pak jsou ale činnosti, které označujeme jako sociálně patologické jednání a to je bezesporu iracionální. Poměrně vysoké procento žáků SOU (34%) uvedlo, že několikrát týdně kouří cigarety, ale také pije alkohol a požívá lehké drogy. Tak často takto jedná jen mizivé procento gymnazistů. Otázkou je, čím je tento fenomén způsoben? Proč žáci SOU podléhají sociálně patologickému jednání více? Nabízí se jistá eventualita, že takové jednání souvisí s tím, jak jsou pro žáky důležité racionální aktivity, vzdělávání a možná také s inteligencí. Není však pravda, že by se gymnazisté sociálně patologickým jevům absolutně vyhýbali. Příležitostně pijí alkohol srovnatelně s žáky SOU a podobná procenta uvedené jednání vyzkoušela.

Je více než nezbytné dbát na výchovné působení především v oblasti prevence před těmito sociálně patologickými jevy, ale také před iracionálními aktivitami jako je třeba zahálka. Nemůžeme se ale spoléhat na to, že žáci přijdou sami, protože, jak již bylo zmíněno, instituce pro volný čas příliš nevyhledávají. Řešením by mohla být promyšlená komunikace s rodiči, ale také intenzivní zapojení pedagogů ve školách. Formou besed a poutavých projektů by jim měla být představena koncepce výchovy, která vede k efektivnímu zhodnocení volného času. Samozřejmostí by měla být pestrá nabídka volnočasových aktivit a kvalifikace pedagogů volného času ve všech příslušných zařízeních.

ZÁVĚR

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V první kapitole zmiňuji sociologické vymezení mládeže a vývojové charakteristiky. Výzkum pak v některých bodech podává obraz praxe. Vysoko ve svém žebříčku hodnot staví mladí lidé přátelství, svůj volný čas rádi tráví s kamarády a zkouší experimentovat v některých sociopatologických oblastech. Teorie volného času a pedagogiky volného času a také přehled institucí pro volný čas nám ukazuje, jak významný byl vývoj organizací volného času, kolik vznikalo zařízení a jakými se zabývaly činnostmi. Výzkum ale ukázal, že dnešní mladí příliš nevyhledávají organizovanou činnost, jako jsou různé oddíly a kroužky. Mnohokrát však bylo zmíněno, že pociťují nedostatek sportovních center, proto by bylo vhodné zamyslet se (celospolečensky) nad dostupností a rozvojem veřejných sportovišť. Můžeme říci, že se žáci věnují racionálním i iracionálním aktivitám a často nedodržují doporučená psychohygienická pravidla volného času. Kapitola o sociálně patologickém jednání nám předkládá základní charakteristiky a praxe ukazuje, že i tak mladí (nezletilí) lidé mají s některými činnostmi bohaté nebo alespoň nějaké zkušenosti.

Jak můžeme vidět, propojení teorie s praxí nám dává zajímavý úhel pohledu na problematiku. Pokud bychom chtěli výsledky výzkumu vystihnout v několika větách, mohli bychom říci, že žáci středního odborného učiliště mají větší sklon k sociopatologickému jednání, racionální aktivity, kterým se středoškoláci věnují, nevyklučují ty neracionální a nepociťují výrazný nedostatek nabídky k trávení volného času.

V průběhu výzkumu se nevyskytl žádný problém. Ředitelé obou škol, pedagogové i žáci se chovali velmi vstřícně. Téměř všichni respondenti mi ochotně vyplnili dotazníky, které jsem jim rozdala a návratnost byla stoprocentní. Podle mého názoru jsem splnila výzkumné cíle, které jsem si stanovila, zodpověděla jsem své výzkumné otázky a ověřila jsem hypotézy, které jsem ověřit chtěla. Výzkum ukázal několik zajímavých čísel. Vzhledem k tomu, že jsem se snažila vybrat reprezentativní vzorek respondentů v rámci skupiny středoškolské mládeže, ráda bych výsledky zobecnila na celou tuto část české populace.

Období mládí je stále fází vývoje osobnosti, kterou lze výchovně ovlivnit. I když je to složitější než u mladších dětí, je nutné dbát na to, aby se nevymknula kontrole, a to jak ze strany rodičů, tak pedagogů. Jaké návyky totiž získá člověk v tomto věku, takové ho pak provází po celý život.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BURIÁNEK, Jiří. *Sociologie pro střední školy a vyšší odborné školy*. Vyd. 2. Praha : Fortuna, 2001. 127 s. ISBN 8071687545.
- [2] HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2004. 173 s. ISBN 8071789275.
- [3] HOFBAUER, Břetislav. *Společenské a výchovné poslání středisek volného času dětí a mládeže v současných souvislostech*. Praha : Institut dětí a mládeže MŠMT ČR, 1993. 30 s.
- [4] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu : základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha : Grada, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [5] KRAUS, Blahoslav. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno : Paido, 2006. 156 s. ISBN 80-7315-125-1.
- [6] LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha : Grada, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
- [7] MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha : Portál, 2003. 141 s. ISBN 8071787477.
- [8] MACEK, Petr. *Euronet Pilot Study: Budoucí cíle a očekávání českých adolescentů*. Praha : Psychologický ústav AV ČR, 1998. 24 s. ISSN 1211-8818.
- [9] *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2011 [cit. 2011-04-30]. Sociální služby. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/9>>.
- [10] NICM. *Národní informační centrum pro mládež* [online]. 2011 [cit. 2011-04-02]. Sociálně patologické jevy. Dostupné z WWW: <http://www.icm.cz/taxonomy_menu/4/16>.
- [11] PREISSOVÁ KREJČÍ, Andrea; ČADOVÁ, Libuše. HODNOTOVÁ ORIENTACE A ŽIVOTNÍ POSTOJE SOUČASNÝCH ADOLESCENTŮ. *Paidagogos* [online]. 2006, číslo 1, [cit. 2011-04-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.paidagogos.net/>>. ISSN 1213-3809.
- [12] PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času : [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 3., aktualiz. vyd. Praha : Portál, 2002. 231 s. ISBN 8071787116.
- [13] PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Nové, rozš. a aktualiz. vyd. Praha : Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.
- [14] PŘADKA, Milan. *Kapitoly z dějin pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1999. 93 s. ISBN 80-210-2033-4.

[15] REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2009. 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6.

[16] SPOUSTA, Vladimír. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. 1.vydání. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 1996. 36 s. ISBN 80-210-1274-9.

[17] VIDLÁŘ, Václav. *Racionální využití volného času jako prevence před sociálně patologickými jevy*. Zlín, 2010. 80 s. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1 – Vlastní volný čas.....</i>	<i>40</i>
<i>Graf 2 – Aktivita ve vlastním volném čase.....</i>	<i>41</i>
<i>Graf 3 – Volný čas plánovaný rodiči.....</i>	<i>42</i>
<i>Graf 4 – Aktivita plánované rodiči.....</i>	<i>43</i>
<i>Graf 5 – Organizátoři volného času.....</i>	<i>44</i>
<i>Graf 6 – Je víkend odpočinkem?.....</i>	<i>45</i>
<i>Graf 7 – Mají dostatek volného času?.....</i>	<i>45</i>
<i>Graf 8 – Funkce volného času.....</i>	<i>46</i>
<i>Graf 9 – Mají dostatek nabídky volnočasových aktivit?.....</i>	<i>47</i>
<i>Graf 10 – Jsou spokojeni se svým volným časem?.....</i>	<i>48</i>
<i>Graf 11 – Životní hodnoty středoškoláků.....</i>	<i>49</i>
<i>Graf 22 – Zkušenost gymnazistů se sociopatologickými jevy.....</i>	<i>50</i>
<i>Graf 13 – Zkušenost žáků SOU se sociopatologickými jevy.....</i>	<i>50</i>

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 15 – Pohlaví respondentů.....</i>	<i>40</i>
<i>Tabulka 16 – Vlastní volný čas.....</i>	<i>40</i>
<i>Tabulka 17- Aktivita ve vlastním volném čase.....</i>	<i>41</i>
<i>Tabulka 18- Volný čas plánovaný rodiči.....</i>	<i>42</i>
<i>Tabulka 19 – Aktivita plánované rodiči.....</i>	<i>43</i>
<i>Tabulka 20 – Organizátoři volného času.....</i>	<i>43</i>
<i>Tabulka 21 – Je víkend odpočinkem?.....</i>	<i>44</i>
<i>Tabulka 22 – Mají dostatek volného času?.....</i>	<i>45</i>
<i>Tabulka 23 – Funkce volného čas.....</i>	<i>46</i>
<i>Tabulka 24 – Mají dostatek nabídky volnočasových aktivit?.....</i>	<i>47</i>
<i>Tabulka 25 – Jsou spokojeni se svým volným časem?.....</i>	<i>48</i>
<i>Tabulka 26 – Životní hodnoty gymnazistů.....</i>	<i>49</i>
<i>Tabulka 27 – Životní hodnoty žáků SOU.....</i>	<i>49</i>
<i>Tabulka 28 - Zkušenost středoškoláků se sociopatologickými jevy.....</i>	<i>51</i>

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážení studenti,

jsem studentka fakulty humanitních studií ve Zlíně a obracím se na Vás s žádostí o vyplnění následujícího dotazníku. Je zcela anonymní a získané údaje budou využity pouze pro potřeby výzkumu v mé bakalářské práci. Výzkum se týká náplně volného času dnešních středoškoláků. Prosim Vás o pravdivé a přehledné odpovědi na následujících 16 otázek.

Děkuji, Markéta Čejnová

1. Kolik máte volného času, o kterém můžete rozhodovat podle své vlastní vůle (ve všední den)?

- a) méně než 1 hod b) 1 – 3 hodiny c) 3 – 5 hodin d) více e) nedokážu říct

2. Jakým činností se v tomto čase nejčastěji věnujete?

- a) sport
b) čtení knih a časopisů
c) kultura (divadlo, kino)
d) umělecká činnost (hra na hudební nástroj, malování atd.)
e) technická činnost (výroba modelů atd.)
f) přírodovědná – ekologická činnost
g) poslech hudby
h) televize a počítač (hry, sociální sítě atd.)
i) čas s přáteli nebo s rodinou venku
j) příprava do školy
k) další vzdělávání (jazyková škola atd.)
l) brigáda
m) domácí práce
n) nicnedělání
o) jiné.....

3. Kolik volného času Vám plánují rodiče (ve všední den)?

- a) méně než 1 hod b) 1 – 3 hodiny c) 3 – 5 hodin d) více e) nedokážu říct

4. Jaké jsou činnosti, které Vám plánují rodiče?

- a) sport
b) čtení knih a časopisů
c) kultura (divadlo, kino)
d) umělecká činnost (hra na hudební nástroj, malování atd.)

- e) *technická činnost (výroba modelů atd.)*
- f) *přírodovědná – ekologická činnost*
- g) *poslech hudby*
- h) *televize a počítač (hry, sociální sítě atd.)*
- i) *čas s přáteli nebo s rodinou venku*
- j) *příprava do školy*
- k) *další vzdělávání (jazyková škola atd.)*
- l) *brigáda*
- m) *domácí práce*
- n) *nicnedělání*
- o) *jiné.....*

5. Kdo organizuje Vaše volnočasové aktivity?

- a) *sám nebo rodiče*
- b) *škola*
- c) *školská zařízení (domovy mládeže)*
- d) *střediska volného času dětí a mládeže (kroužky, soubory, kluby, kurzy)*
- e) *komerční společnosti (muzea, divadla, kina, koupaliště, sportoviště)*
- f) *jiné.....*

6. Je pro vás víkend časem, kdy si můžete odpočinout od povinností?

- a) *ano* b) *spíše ano* c) *spíše ne* d) *ne* e) *nedokážu říct*

7. Máte pocit, že máte ve svém životě dostatek volného času?

- a) *ano* b) *spíše ano* c) *spíše ne* d) *ne* e) *nedokážu říct*

8. Váš volný čas má pro Vás funkci především (vyberte jednu):

- a) *odpočinku a relaxace*
- b) *rozvoje zájmů a sebevzdělávání*
- c) *společenskou (čas trávený s přáteli)*
- d) *zábavnou (hraní her)*

9. Domníváte se, že je ve vašem okolí dostatek nabídky volného času?

- a) *ano* b) *spíše ano* c) *spíše ne* d) *ne* e) *nedokážu říct*

10. Pokud ne, která nabídka Vám chybí:

.....
11. Jste spokojen/spokojena s tím, jak trávíte svůj volný čas?

- a) ano b) spíše ano c) spíše ne d) ne e) nedokážu říct

12. Jaké jsou Vaše životní hodnoty? Ohodnot'te podle důležitosti (1= nedůležitá, 5 = nejdůležitější)

<i>zdraví</i>	1	2	3	4	5
<i>vzhled</i>	1	2	3	4	5
<i>rodina</i>	1	2	3	4	5
<i>přátelství</i>	1	2	3	4	5
<i>vzdělání</i>	1	2	3	4	5
<i>peníze a majetek</i>	1	2	3	4	5
<i>láska</i>	1	2	3	4	5
<i>zájmy a zábava</i>	1	2	3	4	5

13. Jakou máte zkušenost s těmito aktivitami? Zakřížkujte prosím.

činnost	několikrát do týdne	několikrát do měsíce	příležitostně	vyzkoušel/a jsem	nikdy
<i>kouření cigaret</i>					
<i>pití alkohol</i>					
<i>požití lehkých drog (marihuana)</i>					
<i>požití tvrdých drog (heroin)</i>					
<i>hra na automatech</i>					
<i>záškoláctví</i>					

14. Studujete

- a) na gymnáziu b) na středním odborném učilišti

15. Který ročník studujete?

- a) 1.ročník b) 2.ročník c) 3.ročník d) 4.ročník

16. Pohlaví

- a) muž b) žena